

Hurster József, e. kanonok Almak

DUPLUM

A

Pécsett.

PÉCSI EGYETEMI KÖNYVTÁR
Duplumi 2075

PÉCSI PÜSPÖKI

TANITÓKÉPZŐ-INTÉZET
ÉRTESITŐJE

AZ

1896—97-IKI TANÉVRŐL.

KÖZLI :

DÖBRÖSSY ALAJOS,

IGAZGATÓ.

PÉCSETT,

PÜSP. LYCEUMI NYOMDA. (MADARÁSZ BÉLA).

1897.

VIII 4 n

A

PÉCSI PÜSPÖKI

TANITÓKÉPZŐ-INTÉZET

ÉRTESITŐJE

AZ

1896—97-IKI TANÉVRŐL.

KÖZLI:

DÖBRÖSSY ALAJOS,

IGAZGATÓ.

PÉCSETT.

PÜSP. LYCEUM NYONDA. (MADARÁSZ B ÉLA).

1897.

Észrevételek.

A magyarországi latin- és görögszertartású rom. kath. népiskolák számára újabb tanterv és szervezeti szabályzat látott napvilágot, melyet a hercegprímás az összes kath. népiskolák főhatóságaival, a püspöki karral a célból közölt, hogy ezek véleményüket nyilvánítván, e tervezetben foglaltak iránt egymást tájékozzák, és a magyar kath. népiskolai tanügy felvirágztatásában egymásnak kölcsönösen segédkezet nyújtsanak. Én azt hiszem, hogy midőn ezekre nézve szerény észrevételeimet közlöm, a kath. népiskolai tanügy érdekében cselekszem és bizonyos tekintetben kötelességemet teljesítem.

Az ember Isten képére és hasonlatosságára van teremtve. A bűn eltorzította ezen hasonlatosságot. A tanítónak mint nevelőnek feladata a gyermekben az Isten képét helyreállítani. Ez kizárólagosan azon eszközök segítségével történik, melyeket Krisztus urunk az anyaszentegyház által a tanítók, és nevelők rendelkezésére bocsájtott. Ezen eszközökkel sokan nem élnek, mert azokat nem ismerik, és az anyaszentegyházat nem hallgatják. El lehet gondolni, hogy az egyház illetékes befolyása nélkül intézett nevelés és tanítás mily kártékony hatással van az emberi társadalomra, a népekre, és nemzetek jövőjére! Nekünk azon kell lennünk, és gondoskodnunk arról, hogy a keresztény nevelés otthon, és az iskolában tápot és támogatást nyerjen, és vissza kell térnünk azon örök, és változhatlan elvhez, melytől

fájdalom, eltértünk, — hogy ker. kath. módon, isteni félelemben neveljük és tanítsuk gyermekeinket. A valóságos nevelésnek alapját ezen főigazság képezi: „Neveld az embert Isten képére, és hasonlatosságára.“ Az egyház jelei tehát ki az egyedül helyes utat, melyen a tanító, és nevelő Krisztus szellemében tovább haladhat, és a kinyilatkoztatás világánál célt érhet. Bölcséleti elvek, melyek tisztán az észen alapulnak, nem nyújtanak biztosítékot a teljes sikerre, sőt mint a történelem bizonyítja, Kant, Fichte, Herbart, Ziller, stb. bármily magas tekintélyeknek tartásuk is őket némelyek, az elbizakodott emberi ész botlásaitól mentek nem voltak, de abban tökéletesen megegyeztek, hogy a keresztény elvek, és hitigazságok mellőzésében egymásnak soha ellent nem mondtak. Keresztény kath. szempontból tehát nem lehetünk hívei a Herbart—Ziller-féle nevelési irányzatnak, érvényesülését pedig a magyarországi latin- és görögszertartású rom. kath. népiskolák revideált tantervének nemcsak fölöslegesnek, de határozottan károsnak, és veszedelmesnek tartjuk. Az érvényben levő püspöki tanterv e tekintetben aggodalomra okot sohasem szolgáltatott, kár lenne azt az alapot, melyre az egész munkálat fektetve lőn, és mely a tapasztalás szerint helyesnek bizonyult, — elvetni, mert az irás szerint: „fundamentum aliud nemo ponere potest, — quod iam positum est.“ Részemről nem is e tekintetben tartom kívánatosnak a reviziót, mint inkább abból a szempontból, hogy a különben jó, és elvek dolgában kifogástalan elaboratum, a mai kor igényeihez idomittassék. Egyébiránt a tanterv csak keret lévén, a tananyag minősége, és mennyisége a helyi körülmények szerint állapítandó meg. Világos, hogy ezen módosításokkal együtt járna a tankönyvek szer-

kesztésének, és jóváhagyásának kérdése. Inkább kevesebb könyvet, de jót és megfelelőt adjunk a gyermekek kezébe, és ne változtassuk lépten nyomon azokat, könynyitve ez által a szegény szülők vállaira nehező sulyos terheken. Ezek volnának azon irányelvek, melyeket az osztatlan, és az osztott népiskolák számára készült revideált tervezetben szívesen látnék, s ha a tér engedné, bővebben is foglalkoznám velük. Elégéségesnek gondolom ezeket általánosságban felemlíteni, hogy a magyarországi latin- és görögszertartású rom. kath. tanító, tanítónő, polgári iskolai tanítónő, polgári iskolai tanítóképző, óvónő-képző intézetek, polgári fiú- és leány-iskolák, felső fiú- és leány-iskolák tantervének revideált tervezetére nézve is egyetmást elmondani alkalmam lehessen.

Nagyon időszerűnek tartom a mozgalmat, mely kath. intézeteink fejlesztését, és azoknak a kor színvonalára való helyezését tűzte feladatául. 1877 óta ez az első nevezetesebb mozgalom a népiskolai tanügy terén, melylyel kath. iskoláink védelme és fejlesztése czéloztatott. Körülbelül 20 év után mégis azzal vigasztalhatjuk magunkat, hogy a kezdet megtörtént, midőn az állami intézetek nemcsak a kezdet nehézségeivel küzdöttek meg, hanem a fejlődés ama fokán állanak, melyre kath. intézeteinknek is multhatlanul el kell jutniok. B. Eötvös bocsájtotta közre az első tantervet, mindjárt a népiskolai törvények meghozatala után. Azóta az állami képzők számára már több tanterv látott napvilágot, jó, rossz egyformán, de mindig élénk érdeklődés tárgyát képezte a tanítóképzésnek az eddiginél megfelelőbb szervezése. Nálunk, legalább eddig önálló tevékenység nem létezett, és egész működésünk ha éppenséggel meddőnek nem is mondható, csupán

csak az állami intézetek majmolásában állott, természetesen iskoláink autonomiájának kárára, és a kath. tanítás, és nevelés nem kis hátrányára. Az előttünk fekvő tervezetet sok, de különösen ebből a szempontból, mint házagpótló munkálatot, lelkem mélyéből üdvözlöm, s ha bár mindenben nem is érthetek vele egyet, általában jónak, czélszerűnek tartom, és a kath. tanítás- és nevelésügy előmozdítása céljából minél előbb életbe léptetendőnek gondolom. Attól tartok, hogy ez, ha meg is történik, hosszú életü nem lesz, mert egyre másra előtérbe tólul azon nézet, hogy az 1868. XXXVIII. t. cz. revízió alá kerüljön, s a tanítóképzés, és tanítóképesítés ügye, nemkülönben a tanítóképző-intézeti tanárképzésnek, és tanárképesítésnek, amazokkal szorosán kapcsolatos ügye külön törvénnyel szabályoztassék. Eltekintve ezen aggályomtól, az előttünk fekvő revidiált tervezet oly szép és oly gyakorlati elveken alapszik, melyek örökbecsűek, és kath. intézetek szervezésénél ugyszólván nélkülözhetetlenek. Ezen örökbecsű elvek legfőbbike a vallás erkölcsi irány érvényesülése az egész vonalon. Ebben ben foglaltatik a nemzeti hazafias-irány is, mert a ki jó katolikus, az jó hazafi is; s azért a nemzeti iránynak a tervezetben nyilvánuló hangoztatására nincs valami nagy szükség. Ellenben hiányzik a tervezetből a felső nép- és polgári tanító- és tanítónő képesítő vizsgálat sorrendje, holott az elemi tanító és tanítónő, valamint a kisedővönő-képesítő vizsgálatokról körülményesen szó van benne. Már csak a viszonyosság elvénel fogva sem lett volna szabad ezeknek a tervezetből kimaradniok. Erre annál jobban lett volna szükség, miután az 1868. XXXVIII. t. cz. 13. és 103. §§-ai szerint a felekezeti képző-intézetekben, a kirehelt, és 3, vagy 5 évre examinálni jogosult bizottság előtt a

végzett növendékek, — felső nép- és polgári iskolai tanító- vagy tanítónői képesítő vizsgálatot tehetnek. Mint tudjuk, a magas Miniszterium e tárgyban maga tette meg a kezdeményező lépést, felhívta a felekezeti hatóságokat, közöttük a pécsi egyhm. hatóságot is, 1895. ápril 20-án 47,146. sz. a. kelt átiratában körvonalozva egyszersmind a teendőket. Tudtommal ilyen bizottságokat sehol sem neveztek ki, csak Esztergomban, a hol az egyházmegyei és kir. tanfelügyelők közös elnöklete alatt valószínűleg az egyházi hatóság ajánlatára kinevezett tanférfiakból alakult illetén vizsgáló bizottság már valóban létezik. Nézetem szerint kívánatos volna, hogy ezen bizottságok másutt is meg legyenek, és működésük, valamint megalakulásuk módozata a kath. tan- és nevelésügy autonomiájának keretén belül egyetemlegesen szabályozva legyen! — Az, hogy a tervezet elrendeli a tanítóképzők mellett gyakorló iskolák felállítását, határozottan haladást jelent, szerintem azonban tekintettel kellett volna lenni, azok berendezése, — és főleg fejlesztésére nézve, mert a gyakorló iskolák azonkívül hogy a tanítóképzés szolgálatában állanak, még arra is valók, hogy a kath. tanügyi igényeknek ott, a hol léteznek, minél nagyobb előmozdítóivá legyenek. Így például Pécsen, kath. fiu népiskolák nincsenek, — mily áldás lenne a kath. tan- és nevelésügyre a képzővel kapcsolatos gyakorló iskola kibővítése, és hat osztályúvá való emelése. Ily módon osztott iskolák keletkeznének ugyan, és némileg több áldozatba kerülnének, de abból a szempontból, hogy sok helyen házagot pótolnának, bőven kifizetnék magukat. Aztán módszertani tekintetben is az ilyen iskolák előnyösebbek, főleg a tanítójelöltek számára, mint az osztatlan iskolák, melyek vezetése már több gondot, körültekintést, és ritka

paedagogiai tapintatot igényel. Az osztatlan iskolák megállhatnak falun, de városban nem, a hol az ilyen iskoláktól idegenkedik a közönség, sőt irántuk, habár indokolatlanul, ellenséges indulattal viseltetik. De azért ezekkel is megismerkedhetik a tanítójelölt, és időnként, midőn rákerül a sor, a tervezetben jelzett, és e czélra szolgáló tanszobában mind a hat osztályból többen vagy kevesebben csoportosíthatók, hogy az osztatlan iskolát is, és pedig annak minden létezhető alakjában — szemlélhesse.

A zeneérzék hiányában szenvedőket én a zene tanulása alól felmenteném, mert a tanítóképző-intézetek czélja akadály nélkül elérhetik a kántorképzés mellőzésével is, lévén igen sokan a növendékek között olyanok, a kik kántorok sohasem akarnak lenni, és a zene sürgetése által csak egyéb, nekik sokkal szükségesebb tanulmányokban maradnának hátra. Azok részére, a kik alapos okokról fogva a zene tanulása alól felmentetnek, zenepótló foglalkozásokat állapítanék meg, melyek felügyelet alatt a körülményekhez képest, vagy a gyakorló-iskolában, vagy a képző-intézet méhesében, a gyakorló-kertben, vagy a selyemhernyótelepen stb. jeleltetnének ki. Így a fegyelem nem bomlanék fel, és a növendékek a zene helyett megfelelő mértékben nyernének munkateret. Mellettem bizonyít azon körülmény, hogy a kántorjelöltek számára két évfolyamu felsőbb kántorképző állítása tervezetlik. (5. lap 8. §.)

A polgári fiu- és leányiskolák, valamint az ilyenemű képzőintézetek tananyaga között nem látom a viszonyosság elvét érvényesülve, mialtal ezen intézetek czélja van többé kevésbé veszélyeztetve. Csak mélyreható kutatás, és alapos tanulmányozás győzik meg az embert arról, hogy a tananyag kijelölésénél a fiu-

és leányiskolákat csaknem egy és ugyanazon mérték szerint bírálták el, mert a feldolgozandó tananyag mindkétnemű intézetekben csaknem ugyanaz. Hogy a fiuk, a kik természeti hajlamaik és képességeik folytán a leányok felett állanak, és mint ilyenek vezérszerepre, és sokkal tágasabb hivatáskörre számíthatnak: terjedemesebb tananyag feldolgozására utaltassanak, — ezt mindenki befogja látni, kivált ha még tekintetbe veszi azt a körülményt is, hogy a polgári fiuiskolákból kikerült ifjak többféle pályára lépni jogositvák, sőt bizonyos feltételek mellett tanulmányaikat a középiskolákban is folytathatják. Egészen másképp áll a dolog a leányoknál, a kik csak bizonyos korlátok között és csekélyebb körben érvényesíthetik tudásukat. Már maga ezen körülmény, ide számítva azt is, hogy a fiuknál az ész, a leányoknál a kedély viszi az uralkodó szerepet, és ez képezi rugóját cselekedeteiknek: világosan azt bizonyítja: hogy a tananyag megválasztásánál egyforma mértéket használni nem lehet, és hogy a fiuknál az ész, a leányoknál a kedély képzése a fődolog, és ennek megfelelőleg intézendő mind a tananyagnak megválasztása, mind az észnek, és kedélynek olyatén képzése, hogy a növendékek rendeltetésüknek eleget tehessenek. És én ebből a szempontból nem látok elég biztosítékot a revideált tervezetben, hol a reális ismeretek egész halmazával találkozunk, de kevés motivummal arra, hogy a női gyengédség, és a kedély szeplőtlen ártatlansága táplálékot nyerjen, és képesítse azt a növendéket első sorban női hivatásának magaslátára emelkedni, akár mint tanítónőnek, akár mint családanyának rendeltetése helyét a szó teljes értelmében betölteni, — nem pedig benne olyatén igényeket kelteni, melyek eredeti hivatásától elvonják, és végre is

elégedetlenné teszik. A kat. polgári iskoláknál és képzőintézeteknél ezen veszedelmes áramlat ellen kell küzdeni, és mert most még ez hatalmunkban áll, kár lenne elmulasztani a revideált tervezetben oly javításokat eszközölni, melyek által a polgári leányiskolák és képzőintézetek tananyaga szűkebb korlátok közé szoríthatnék és a gyakorlati élettel jobban összhangzásba hozhatnék. Őszintén megvallom, rám a revideált tervezetnek ezen része azt a benyomást tette, hogy a munkálat összeállításánál inkább a gépiesség, mintsem a tervszerűség uralkodott. Csak így történhetett meg, hogy ezen különben dicséretes munkálatban hiányzik a harmonikus egység, és itt-ott szembeötlő ellentétekkel találkozunk.

A neveléstani szakok felosztását az elemi tanítóképző intézetekben részemről máskép intéztem volna, czélszerűbben, — és a szellemi igényeknek megfelelőbben. Addig ugyanis nem lehet nevelni, még a nevelés anyagát t. i. az embert nem ismerjük, testére, és lelkére nézve; és addig nem lehet tanítanunk, míg a tanítástan szabályaival tisztában nem vagyunk. Azon benső, és ugyszólván elválaszthatlan összefüggés, mely a test és lélek között létezik: multhatlanul megköveteli, hogy ezek egy osztályban tárgyaltsanak, ez által mintegy jeleztetvén a köztük levő szoros viszony, és ebből folyólag az is, hogy a test- és lélektannak szétválasztása, és külön osztályokban való tárgyalása a harmonikus egység veszélyeztetésével járna. Az előttünk fekvő tervezét körülbelül ezen hibában látszik lenni, mert a test- és lélektan tárgyalását szétválasztja, amazt az első, emezt a második osztályban írja elő. Igaz, hogy a tervezet az első osztályban a test- és a testi neveléssel, a másodikban a lélek- és a szellem nevelésével is foglalkozik; — de kérdem, ezen látszólagos előny, kipótól-

hatja-e azon hézagokat, a melyek a növendékek ismereteiben keletkeznek mindannyiszor, valahányszor a testi nevelés problémáinak megoldása, az előttük még ismeretlen lélek kétségtelen befolyásától, vagy a szellemi nevelés talán még fontosabb feladata, a test és a lélek közötti viszony együttes ismeretétől függ?! A test és a lélektan előadására az első osztályban három óra szükséges. — Az előttünk fekvő tervezetben továbbá a második osztályban a beszéd- és értelemgyakorlatok és az irvo olvasás tanmódja is elő van írva; az általános tanítástan pedig a harmadik osztályban tárgyalatik. Szerintem a második osztály tananyagát az első osztályban szerzett ismeretek kapcsán, a testi és szellemi nevelés, és a tanítástan képezheti, — imígyen készítettven elő az ifjak a tanítás minden ágánál annyira fontos ismeretekre, a fegyelmezésre, és a mi az ekképen elsajátítandó tudnivalók nélkül teljes lehetetlenség, a tantárgyak módszerének öntudatos kezelésére. Miértis czélhozvezetőnek inkább azt az eljárást gondolnám, mely szerint a beszéd- és értelemgyakorlatok, és az irvo olvasás tanmódja helyett a második osztályban a tanítástan vétessék, mint előkészítő rész a módszertan sikeres megtanulása- és alkalmazásához. Ebből a szempontból a második osztály növendékeknek még a heti 1. órai látogatást is a gyakorlóiskolában fölöslegesnek, ne mondjam, hátrányosnak gondolom, mert nézetem szerint ahhoz, hogy a növendékek a gyakorlóiskolát haszonnal látogathassák, nevelés- és tanítástani ismereteken kívül, a módszertannal való némi ismeretség okvetlenül szükséges. Eltekintve ettől a körülménytől, nem találok a második osztály növendékek látogatását a gyakorlóiskolában czélszerűnek azért sem, mert ideszámítva a két felsőbb osztály mellözhetlen látoga-

tásait, a gyakori változások nemcsak a fegyelemre, de a gyermekek előmenetelére is hátrányos befolyással lennének. Ha a gyakorlóiskolák osztott iskolák volnának, mint én azt szeretném, akkor habár elvből ellene vagyok, mégis előbb lehetne módját ejteni annak, hogy a második osztályiak is hospitáljanak. A jelen körülményeket véve zsinormértékül elégséges, ha a két felső osztály látogatja a gyakorlóiskolát. A harmadik osztályiak, hogy a tantárgyak kezelésmódját szemlélhessék, és maguknak jegyzeteket készíthessenek; a negyedik osztályiak pedig hogy a tanultak és látottak alkalmazását immár gyakorlatilag is megkísérelhessék. Nem lehetne ellenvetésem az ellen, ha a harmadévesek, akiknél szerintem az egész módszertan lenne tárgyalandó, teszem újévtől, vagy akár valamely későbbi határidőtől kezdve, azon tantárgyakból tartanának gyakorlati tanítást, melyeknek módszerét már tanulták. Miután az előttünk fekvő tervezet szerint a nyelvszak, számolás, reáliák, és készségek módszerét az illető szaktanárok adják elő a harmadik osztályban, bátorkodom megjegyezni, hogy a tervezetben ezen tárgyak módszerére fordítandó órák száma pontosan kiteendő. Ugyanezen osztályban tárgyalandó szerintem a szervezattan is, az általános tanítás-tan helyett, melyet az előadott indokokból a második osztályban vélnék tárgyalandónak. A negyedik osztályban a nevelés történetére, miután a szervezattan, és a tanítót érdeklő tanügyi törvények és rendeletek tüzetes ismertetése a harmadik osztályban fordul elő: elégséges 1 óra, sőt még az ismétlésekre is marad idő. Szerény véleményem szerint nem ártott volna a neveléstan szakok tantervét bővebben körvonalozni, mint ez a tanítónőképző intézetek tantervénel történt, már csak azért is, hogy a felosztás logikus összefüggése

ekkor talán könnyebben áttekinthető lett volna. Egyébiránt ezzel nem azt akarom mondani, mintha a tanítónőképző intézetek tantervét tökéletesebbnek tartanám, hanem csak azt, hogy ott még a laikus is könnyen tájékozhatja magát, míg itt a tanférfinak is gondolkodnia kell!

A tanítóképezdei rendtartási szabályok csekély különbséggel csaknem változatlanul megmaradtak. Hogy a tanítóképző intézetek 4 évfolyamuak legyenek, hogy a gyakorlati kiképzésre kiváló gond fordítassék, és ennek folytán életrevaló utasítások, és rendelkezések szolgáljanak zsinormértékül, mind oly örvendetes jelenségek, melyek ezen rendtartási szabályok gyakorlati természetének kriteriumait képezik. Különös elismeréssel kell kiemelnem a tanítójelöltek gyakorlati fellépése körüli teendőkre vonatkozó szabályzatot, melynek értelmében a legfőbb tényező, a paedagogia tanára, az illető szaktanár, a gyakorló iskola tanítója, és maga a fellépő növendék tevékeny összműködésre vannak kötelezve, így lévén nézetem szerint is keresztül vihető a gyakorlati képzésnek egyöntetű megvalósítása. Említetik az internatus is, de csak óhajképpen; pedig a kath. szellem ápolása, és a vallásérkölcsei nevelés, ezzel kapcsolatos egyéb jótulajdonok, és erények átlántálása a növendékek szívébe, a mai szállásadók köztudomású lelkiismeretlensége miatt, más módon alig lehetséges! Nem hagyhatom szó nélkül a tanítóképző-intézetben a németnyelv tantervét, mely tetszésemet nemcsak azért nyerte meg, hogy ezen hasznos, és napjainkban igazán nélkülözhetetlen nyelv elsajátítása gyakorlati úton történik, hanem azért különösen, mert erre elégséges idő is van szentelve. Nem látom azonban eléggé indokolva azt, hogy a német irodalomtörténet

mért van ezen tervezetbe felvéve, holott a tanczél itt nem lehet más, mint a nyelv egyszerű elsajátítása, hogy növendékeink a német nyelvet szóval és írásban helyesen kezelni tanulják. Mire való erőltetni ezt a dolgot, midőn növendékeink nagy százaléka nem bírja a német nyelvet, következésképp élvezni vagy méltányolni sem képes a németirodalom örökbecsű termékeit?! Még csak azt jegyzem meg, hogy a tanítóképezdei III. osztályban 1 óra a földrajz tanítására a felvett tananyag mellett határozottan kevés, hogyan jut idő ezenkívül a földrajz módszerének tárgyalására?!

A lényegtelenebb hibákra nem reflektáltam leginkább azért, mert ha szerény megjegyzéseim figyelembe vétetnének, azok maguktól is megszűnnének.

A magyarországi latin- és görögszertartású rom. kath. népiskolák-, — és rom. kath. népiskolai tanítókra vonatkozó rendszabályok revideált tervezetére nézve következő megjegyzéseim vannak:

Az előttünk fekvő tervezet nagy feladatot van hivatva megoldani, és segíteni népoktatásunk olyatén bajain, melyekben az már régóta szenved, de belőlük kigyógyulni nem tudott. Daczára az 1868. XXXVIII. t. cz. intézkedéseinek és az ezek alapján készült püspöki rendtartás (elaboratum) sok üdvös és fájdalom, nagyrészt papiroson maradt utasításainak: kevés kivétellel kath. népiskoláink kül- és belszervezetének szélesebb alapokra való helyezése immár elodázhatlan életkérdéssé vált. Törvényekben, utasításokban, tantervekben stb. eddig sem volt hiány, mert hisz az 1877-ben kiadott, és kötelezőleg érvénybe lépett püspöki rendszabályok, sokat, ugyszólván mindent felöleltek a mivel a kath. népiskolai tanügy, és tanítóink érdekei előbbre vihetők, — sőt azokat, ha a megváltozott viszonyok, és igények

követelményeinek megfelelőleg átdolgoztatnának, most is olyanoknak tartom, melyek a kath. népiskolai tanügy céljainak tökéletesen megfelelnek. Ezzel azonban nem azt akarom mondani, hogy az előttünk fekvő tervezet fölösleges, ellenkezőleg örömmel kell bevallanom, hogy az hézagot pótol iskoláink kellő gondozása és felkarolása körül, módot, és alkalmat nyujtván a kontemplált intézkedések által a visszaéléseknek gátot vetni, a törvény betűjének pedig minden áron érvényt szerezni. És ebben látom én azt a számottevő különbséget, mely a jelen tervezet és az elaboratum között létezik. Amannak intézkedései széles alapokra fektetve, nagy apparatust igényelnek, és éppen ezért a siker biztos kilátásaival kecsegtetnek; — míg emez csak szűk keretben mozog, s csekély, ugyszólván számba sem vehető administráció mellett az ellenőrzést végtelenül megnehezíti, sőt azt néha lehetetlenné is teszi. Csak egy Kubinszkynak sikerülhetett a maga hatáskörében, és önfeláldozó munkássággal bebizonyítani azt, hogy az elaboratum, daczára az akkor már előtérbe helyezett magasabb követelményeknek, nemcsak jó, hanem keresztülvihető is! Azóta a kath. tanügy terén vajmi kevés történt, sőt a mi a püsp. rendszabályok értelmében létesült, az uralkodó közöny folytán, megszűnt. Akárhány egyházmegyében a tanfelügyelői hivatal igazi rendeltetésétől elvonatott, a személyzet redukálva lett, a tanítóegyletek szétmállottak. Ily körülmények között, az előttünk fekvő revideált tervezetnek a jelzett hiányok erélyes megszüntetésére irányult sokoldalu, és valóban elismerésre méltó intézkedései nagyon időszerűek, és véleményem szerint a kath. népiskolai tanügy előnyére is szolgálnak. Azonban nem titkolhatom el afőlötti aggályaimat, hogy ily tágas körű szervezet létesítése

részint pénzügyi, részint a minősítés (qualificatio) hiányából származott akadályok miatt vagy nem történhetik meg, vagy ha mégis megtörténnék, akkor legyőzhetetlen akadályokba fog ütközni az előttünk fekvő revidéált tervezetnek annyira óhajtott keresztülvitele, és ott leszünk, a hol eddig is voltunk. Az egyhm. tanfelügyelők, iskolalátogatók és a tankerületi szakfelügyelők különböző czimeken fedezendő költségei, és egyéb kiadásai csak egyházmegyénként is, meglehetősen összegzet képviselnek, olyant, melyet a szegényebbek talán fedezni sem képesek. Vegyük magát a pécsi egyházmegyét, amely pedig a jobban dotáltak közé tartozik, — alig hiszem, hogy ezen magas igényeknek megfelelni tudjon. A pécsi elemi népiskoláknál a hitoktatók fizetésének rendezése, a kath. tanítók fizetésének 300. frtra való kiegészítése, és ugyanezek részére az ötödéves pótlékoknak biztosítása, és talán nem csalódom, ha egyéb tisztán kath. érdekek mellett, a tanítóképző intézeti tanárok megfelelő díjazását is ide sorolva azt mondom, hogy ezen tisztán egyházmegyei szükségletek fedezése határozottan pénzügyi akadályokba ütközik. Én ezen pénzügyi nehézségek megszüntetését a kath. autonomiától várom, midőn a rendelkezésünkre bocsájtandó kath. alapok, és alapítványok tulajdonképpeni hivatásuk szerint fedezhetni fogják azon tetemes kiadásokat is, melyekbe az előttünk fekvő revidéált tervezet életbeléptetése okvetlenül kerülni fog. — Egyébiránt feltéve, de meg nem engedve, hogy a pénzügyi nehézségek dacára a tervezet életbe lép, akkor azon másik nehézség, szakképzett egyének hiánya lép előtérbe, és teszi lehetetlenné a keresztülvitelt. És ez nagyon természetes. Az előttünk fekvő revidéált tervezet kath. népiskolai tanügyünk felvirágzását egyéb

czélszerű intézkedések mellett, különösen a szakfelügyeletre alapítja. Ez nagyon helyesen van. Azonban a talaj nincs előkészítve, és kellőképpen gondoskodva arról, hogy szakképzett egyéneink legyenek, kikre a felügyelet és vezetés nehéz és felelősséggel járó tiszte várakozik. A revidéalt tervezet szerint a tanfelügyelők, és iskolalátogatók, nem is említve az espereseket, és iskolaigazgatókat, csak papok lehetnek, a kiknek nézetem szerint már hivatásuknál fogva is, a tanügyhöz értő szakembereknek kell lenniök, a miért is az egyházmegyének mulhatlan kötelessége ilyenekről gondoskodni, akár a szemináriumban a paedagogiai szakoknak a rendes tantárgyak közé való felvétele által, akár pedig azon intézkedés által, hogy a növendékeknek alkalom nyujtassék a népiskolát többször meglátogatni, minél gyakrabban katechizálni, és ekképen a gyakorlati életre előkészülni. Ugy látszik, hogy ezt a hiányt maga a revidéált tervezet is érzi, és tudja, — mert különben nem rendelne az iskolalátogatók mellé szakfelügyelőket, és nem palástolná ezzel a szakképzettség hiányát. Nézetem szerint az iskolalátogatóknak szakembernek kell lenni, olyannak aki egymaga képesül, a szakfelügyelők közreműködése nélkül, feladatának megfelelni; mert azok a szakfelügyelők, kik a revidéált tervezetben kilátásba vannak helyezve, működő tanítók, s véleményem szerint a most uralkodó tanítóihiány folytán kevésbé számíthatnak arra, hogy távollétük alatt akár helyettest kaphassanak, akár pedig eléggé gondoskodva legyen arról, hogy iskolája hosszas, sokszor egy hónapig tartó távolmaradásának hátrányait meg ne érezze. Én az iskolalátogatók intézményét úgy, mint a revidéált tervezetben foglaltatik, nem fogadom el, mert nem tartom életre valónak az olyan felügyeletet, mely nem önálló,

és mások információi után kényszerül indulni valamely iskola szellemi, és anyagi nivójának megítélésénél. Az előttünk fekvő revideált tervezet ebben, és egyéb dolgokban is, az állami és községi iskolák hiányos felügyeletét palástoló intézkedések és utasítások tömkelegéből vett át egyet-mást, így az iskolalátogatók intézményét is, mely valamint ott, úgy nálunk sem mutatkozik célhoz vezetőnek. Az iskolalátogatók és szakfelügyelők helyett, addig is, míg szakemberekre elégséges számban szert tehetünk, s a talajt e nagy apparatus működésére előkészítettük: az egyesülési szellem előmozdítását, és az így keletkezett tanítói egyesületek által évenként többször is tartandó értekezleteket előnyösebbnek tartom, ha ezen fontos tényezők kellő méltatásban részesülnek, és minden oldalról felkaroltatnak.

Az 1868. XXXVIII. t. cz. keretében készült püspöki rendtartás, a magyarországi latin- és görögservertartású rom. hath. népiskolák bel- és külszervezetének szabályozására szolgál, és különös súlyt fektet arra hogy a tanítói egyletek, mint a tanügy fejlődésének, és a tanítók önképzésének mindenkor hatalmas tényezői felkaroltassanak. A tanítói egyletek, és körök horderejét, és czélszerűségét bizonyítani fölösleges. Én csak Szentséges Atyánkra akarok hivatkozni, akinek szavát nemcsak azért hallgatjuk, mert abból csupa bölcsesség és szeretet áradozik, hanem hogy azt elménkbe, és szívünkbe vessük, hogy annak engedelmeskedjünk. „Maxime vero studia vestra in puerorum, atque adolescentium institutione fixa, et locata esse volumus“ — vagyis kiváló gondot fordítsunk az ifjuság vallás-erkölcsi nevelésére, és aztán buzdit, hogy sorakozzunk és egyesüljünk körökben, és egyesületekben, „oppo-

tunum censemus, ut sodalitates, seu confraternitates laicae in pristinum decus revirescant.“ (XIII. Leo. „InsignesDeo.“ és „Constanti Hungarorum.“ enc. 1893. szept. 2. 1896. máj. 1.)

Én különös fontosságot tulajdonítok a tanítói egyleteknek azért is, mert a közszellemet ápolják, arra jótékonyan hatnak, és ezen jótékony befolyás az egylet tagjait szent hangulatba hozza, őket nemes versenyre ösztönzi, a tanítónelvi tulajdonok fejlesztésére kitarthat, és kedvet nyújt, a tanítók valódi hivatásának kölcsönös tökéletesítésében pedig hatalmas eszközül szolgál. Csak nem igen régen, és az egész országban oly lelkes mozgalom indult meg, és oly lázas tevékenység fejtetett ki a kath. egyleti élet terén, hogy még azon tanférflak is, kik eddig bizalmatlansággal viseltettek az országos tanítói gyűlések iránt, ma már nyíltan bevalják azok szükségességét, és a kath. tanügy biztosítására, magasztosan emelkedett szózatokban nyilvánítják ebbeli meggyőződésüket. Azért nem lehet nem kárhoztatnom azon egykedvűséget, mely által az egyesülésre irányult komoly törekvés hajótörést szenved, a tanítói egyletek, mint az országos tanítói gyűlések alapfeltételei, lételemei iránti érdeklődés lanyhul, s kevés kilátás mutatkozik arra, hogy azon vidéki egyletek, melyek magukról életjelt sem adnak, — eddigi tétlenségükből új életre, és tevékeny munkásságra ébredjenek. Az idők és elvek mai hullámmzásában mi sem nyujthat menedéket hazánk kath. népiskolái tanügyének megmentésére, mint a komoly szervezkedés a küzderőknek egyesítése, és a védelemre való készentartása azon veszedelmes ellentáborral szemben, hol az elkeseredésig, és nem is igen válogatott eszközökkel küzdenek az iskoláért, azon helyes meggyőződésben

hogy a kié az iskola, azé a jövő is, és ahol a győzelem biztos sikerét a tömör és tervszerű egyesülésben keresik. A nemzeti közművelődés tágas mezéjén a népiskolai tanügy a leglényegesebb tényező, és azért ennek fontosságát a tanítók kölcsönösen hivatvák a nemzettel megértetni. Hiszem, és vallom, hogy a magyarországi katolikus tanítóknak a millenium alkalmából Budapesten tartott első nagygyűlésén, mint a szervezési osztály *b)* csoportja előadójának, és helyettes elnökének egyhangulag elfogadott következő határozati javaslatom : „Mondja ki a magyar kath. tanítók nagygyűlése, hogy a kath. népoktatási állandó bizottság felállítását és szervezését kath. népiskolai tanügyünk egységes elvek szerinti vezetése és irányítása szempontjából multhatatlanul szükségesnek tartja; miért is a mindig együtt maradó állandó bizottságot azonnal megválasztja és szervezi; azonkívül melegen ajánlja, hogy az állandó bizottság felállításával kapcsolatban, a kath. tanítók egyleti életének fejlesztése és felvirágoztatása ország-szerte megindíttassék; hogy ezen egyletekben a keresztény felfogás és hitelvek érvényesülése által az áldásos közszellem és összetartás uralkodjék, s ilyképen kath. népiskolai tanügyünk és édes magyar hazánk jövőjének, boldogságának alapjai megszilárduljanak.“ — közös érdeklődéssel, és Isten támogató segítségével, — áldásos gyümölcsöket fog teremni. Nagy és nehéz feladat, de kivihető akkor, ha tanítóink össze tartanak, az egyleti értekezleteken többször találkoznak, és egymással eszmét cserélnek.

Tagadhatlan, hogy mindezekből akár a korkérdések megvitatását, akár az egyházmegyei hatóság által kiűzött tételek kidolgozását, vagy próbatanítások tartá-

sát tekintem is, számtalan előny háramlik a népiskolákra és a tanügy napszamosaira — a tanítókra.

Ami a részleteket illeti, megjegyzem, hogy : az iskolai főtanács tagjai közé, a dolog természetéből folyólag szakférfiak is kinevezendők s ha a megye székhelyén tanítóképző-intézet van, akkor ezen intézetnek a főtanácsban mindenestre képviselve kell lennie, annál is inkább, mert ezen főtanács a tanító- és tanítóképző intézeti tanárok kinevezésénél a főpásztornak javaslatot tesz, ezen intézetek működését ellenőrzi, s az intézeti rendszabályok értelmében az eléje utasított ügyekben intézkedik, vagy véleményt ad. A főtanács, és főtanfelügyelő elnevezések, nézetem szerint nem megfelelők, és átvannak véve az állami utasításokból; az első helyett egyházmegyei hatóságot, a második helyett egyházm. tanfelügyelőt indítványozok. Az ugynevezett főtanács szervezete és hatásköre, a tanfelügyelőség, segédtanfelügyelő, ezek működése, és hatásköre, a kath. népiskolai ügy fellendülését célzó egyéb intézkedések, teljes elismerésemet érdemlik. Az iskolalátogatók és tankerületi szakfelügyelők intézményéről már ily elismeréssel nem nyilatkozhatom, valamint az egyházkerületi tanfelügyelőkről sem, kiknek szerepét az iskolalátogatók, és szakfelügyelők mellett egészen fölöslegesnek tartom. Az iskolaszékek szervezete, és hatásköre ujat nem tartalmaz, legfőlebb, hogy a kisdodovodákra is kiterjeszkedik. A helyi tanfelügyeletre vonatkozólag örömmel üdvözlöm a tervezetben különösen azon intézkedést, mely a katechizist sürgeti, és az illető hitoktatók szigorú kötelességévé teszi a hittani órák betartását. A tanítók szolgálati szabályzata és minősítése igen szép, és a gyakorlati élet követelményeihez alkalmazott. Szép, ha valaki a magyarosodás, a közhasznu intézmények ter-

jesztése, vagy a paedagogiai irodalom terén szerez érdemeket, de mégis legszebb és legnagyobb érdem, ha valakinek jó iskolája van: azért mindenek felett azon tanítók léptetendőek elő, kiknek iskolája rendben van, s taneredmény tekintetében is dicséretet érdemelnek. Ebből a szempontból, és hogy az önképzés tápot nyerjen, nagyon czélszerűnek tartom a „gyakorlati szakvizsgálatok“ behozatalát, de nem látom megakadályozva azon igen hátrányos és ma már napirenden levő „helyváltoztatást“, különösen a tanév tartama alatt. Hasznos szolgálat tétetnék a tanügynek, ha a tervezet erre is kiterjeszkedve, módot nyújtana ezen visszaélés megállítására az által, hogy szakvizsgálatot csak azok tehetnek, kik állomásaikon egy egész tanévet megszakítás nélkül töltöttek, s a törvényes 3 év után, midőn a szakvizsgára jelentkezniök kell, legfőlebb három állomáson voltak alkalmazva. A szakvizsgálat tárgyai közül a zene és ének kihagyandó, mert ez elvonná az illetőket eredeti céljuktól; a gyakorlati szakvizsgáló bizottság tagjai közé pedig a képezdei tanárok közül az igazgató, esetleg mások is, és a gyakorlóiskolai tanító felveendőek, mert ezek ismerik legjobban volt tanítványaikat, és mondhatnak ítéletet azok kézsültsége felett. Meg kell még emlitenem a fegyelmi eljárást, és biráskodást is, mely a kath. iskolákban működő tanítók ügyeiben foganatosítandó, és mint látom a tanítói tekintély, és a népoktatásügy méltósága, a kifejezésre jutott rendelkezések által minden irányban megóva van. Hogy a népiskolai törvények és ezzel kapcsolatban a kiseddóvásról szólók, valamit ezen szakmákba vágó utasítások és szabályrendeletek hasonlóképpen a tervezethez csatoltatnak, ezt csak helyeselni tudom, habár részemről még igen gyakorlatinak tartam,

nam, ha a kilátásba helyezett törvénykivonatok és döntvények között, a tanítójelöltek és tanítók hadkötelezettségére vonatkozó rendelkezések, és kiváltságok is helyet foglalnának.

Annyi bizonyos, hogy az előttünk fekvő tervezet haladást jelez a kath. népiskolai tanügy terén, és ennél fogva, habár kifogásaim vannak is ellene, melyeket részben már ki is fejtettem, többeket pedig, különösen a lényegtelenebbeket, — el is hallgattam, azt lelkem mélyéből üdvözlöm, és örvendek annak, hogy népiskolai tanügyünk monumentális épületéhez az első kapavágás megtörtént. Végül intézkedni kell az iránt is, hogy ezen tervezetet minden kath. tanító, tanítónő és iskola ingyen megkaphassa.

Döbrössy Alajos,

tanítóképző-intézeti igazgató.

II.

Az intézet állapota.

A pécsi püspöki tanítóképző intézet alapítója b. Szepesy Ignác pécsi püspök volt 1831-ben.

Volt ugyan tanítóképzés Pécsen már ezen idő előtt is, 1777-től kezdve, melynek létesítése az előző idők állapotaihoz képest, a midőn minden előkészület nélkülöző egyének is lehettek tanítók, nagy javulást jelentett. A Mária Terézia királyné által 1777-ben kiadott „Ratio educationis“ alapján a tanítóképzés Pécsen, valamint az egész országban, úgy történt, hogy a tanterületekbe osztott népiskolák közül az, mely akár könnyebb hozzáférhetőség, akár egyéb előnyös körülménynél fogva a többit túlszárnyalta, első rangú népiskolává lőn, melyben nemcsak a gyermekek nyertek alaposabb oktatást, hanem a leendő tanítók is itt gyakoroltatván, csak akkor bocsájtattak a tanítói hivatalra, ha alkalmas voltak szigoru vizsgálattal igazolták. Ily első rangú népiskola lett a pécsi népiskola is, melyben a tanfolyam a leendő tanítók számára 2, 3, vagy legfeljebb 6 hónapig tartott, s a növendékek a tanítás mesterségén kívül, mint leendő kántorok a zenét is tanulták. Ezen képezde azonban, mint királyi intézet, 1828-ban a tanulmányi alap pénztárának kiürülése folytán megszűnt s ekkor a budai kir. helytartóság akként intézkedett, hogy a kik képesítették óhajtanak, azok valamely főelemi iskolánál vizsgáltassák meg magukat. Ezen ideiglenes állapot tartott 1831-ig.

Ezen évben a pécsi egyházmegyének felejtethetlen jótékonyaságu püspöke, Négyesi b. Szepesy Ignác jól tudva azt, hogy a népnevelés fontos ügyét csak is képzett tanítók alkalmazásával lehet előmozdítani, a pécsi tanítóképző-intézetet megnyitotta, melyben a tanfolyam 5 hónapig tartott s a növendékeknek a tanítói hivatalra való érdemes voltukat a tanfolyam végén vizsgálatlalt kellett igazolniok. B. Szepesy Ignácnak a pécsi püspöki széken utóda, Scitovszky János 1841-ben az intézetet megfelelőbb szervezettel látta el s egyszerűsmind ket évfolyamuvá fejlesztette, melyek mindegyike 5—5 hónapig tartott; minthogy pedig ezen rövid idő elégtelen volt az előirt tananyag feldolgozására, az intézet akkori előjárói 1845-ben többek közt azon javaslattal járultak a fenn nevezett püspök elé, hogy mindegyik tanfolyam 10 hónapig tartson. Ezen javaslat keresztülvitelét azonban, bár arra a püspöknél a készség nem hiányzott, az 1848- és 1849-ben beállott események meggátolták, sőt ezek következtében a pécsi tanítóképző-intézet 1849-ben megszűnt. A szabadságharc befejezése után emelkedtek ugyan gyakran hangok, melyek ezen intézet mielőbbi visszaállítását komolyan sürgették; a csász. kir. kormány azonban a mind erősebben jelentkező tanítóhiányon úgy vélt segíthetni, hogy 1851—56-ig Pécsen tanítóképesítő-vizsgálatokat tartatott azok számára, kik tanítók óhajtottak lenni, maga az intézet azonban csak 1856-ban Girk György pécsi püspök idejében s buzgólkodása folytán nyílt meg újra két évfolyammal.

Régebben (Szepesy és Scitovszky püspökök alatt) a tanítóképző-intézet a lyceumban, a hatvanas években pedig a belvárosi fiúiskolában volt elhelyezve. Miután Pécs városa iskoláit az 1868-iki népoktatási törvények

érvénybe lépte után községi iskolákká változtatta át, a tanítóképző-intézet ismét a lyceumba tért vissza. Mint-hogy pedig ez okból a tanárok száma is megkevesbedett, mert a fő elemi iskola tanítói, kik eddig a képezdében is tanítottak, az intézettől megváltak, tanárhiány állott be. A tanárok ezen hiányán legzélszerűbbnek látszott az évfolyamok összevonása által segíteni olyképpen, hogy csak minden 2-ik évben történtek felvételek; de az intézet csakhamar ismét teljes két évfolyamúvá lett, sőt 1872-ben a harmadik évfolyam is megnyílt, sőt hozzá csatoltatott a törvény által előírt gyakorló-iskola is. Végre 1885-ben a képzőintézetnek négy évfolyamúvá való átalakítása megkezdődött, s a negyedik évfolyam 1888/9-ben meg is nyílt s most mint teljesen szervezett intézet folytatja a leendő tanítók képzésére irányuló áldásos működését.

Az intézet kegyura:

A mindenkori pécsi püspök.

Egyházmegyei tanfelügyelő:

Nagys. és főtiszt. HANNY GÁBOR ur, pécszékesegyházi kanonok, madoccai, másképp monostori apát, szentszéki ülnök.

A tanítóképző-intézet igazgatója:

DÖBRÖSSY ALAJOS, pécszegyházmegyei áldozár, zsinati vizsgáló, a neveléstan rendes tanára, hitszónok és a tanári könyvtár őre, a középiskolai hittanár vizsgáló-bizottság rendes tagja, a baranyamegyei tanítók nyugdíj-jogosultságát megállapító vegyes bizottságban az egyházmegye képviselője. Heti óráinak száma: 12.

Tanárok:

SCHULTZ IMRE, a szám- és mértan, német nyelv és természetrajz rendes tanára, a természetrajzi szertár őre, a Szt.-István-Társulat tudományos- és irodalmi osztályának tagja, a baranyamegyei tanítók nyugdíj-jogosultságát megállapító vegyes bizottságban egyházm. képviselő. A III. osztály főnöke. Heti óráinak száma: 22.

VÖRÖS MIHÁLY, okl. főreáltanodai tanár, a magyar nyelv és irodalom, földrajz, történelem, alkotmánytan, természet-, vegy- és gazdaságtan rendes tanára, a természettani szertár őre és tanácskozmányi jegyző. A IV. osztály főnöke. Heti óráinak száma: 22.

HRÁDEK KÁROLY, pécszegyházmegyei áldozár, a kisebb papnevelő-intézet lelki igazgatója, a képezdében és a vele egybe kapcsolt gyakorló iskolában hitoktató. A II. osztály főnöke. Heti óráinak száma: 10.

CSÉFAY FLÓRIÁN, a rajz és szépírás tanára, ifjúsági könyvtárőr. Heti óráinak száma: 8.

ECKHARDT ANTAL, tanítja a zenét és éneket. Az I. osztály főnöke. Heti óráinak száma: 21.

Dr. BAHULA JÓZSEF, orvostudor előadja a közegészségtant. Heti óráinak száma: 1.

HEMMERICH KÁROLY, tornamester. Heti óráinak száma: 2.

A gyakorló iskolában tanít:

GERGELICS JÓZSEF, okl. elemi iskolai tanító.

Az intézet fentartási költségei.

Szükséglet.

1. Személyzeti kiadások	4005.—
2. Tornadíj	100.—
3. Dologi kiadások	691.—
4. M. é. túlkiadások	26.26
	ftt. 4822.26

Fedezet	
1. Alaptőke kamatja	981.34
2. Tandijak	718.—
	frt. 1699.34
Hiány.	frt. 3122.92

A hiány fedezéséhez járul.

A pécsi püspök, mint az intézet kegyura	1561.46
Egyházmegyei pénztár	1561.46
	frt. 3122.92

Nagyobb változások a tanári személyzetben az előbbi tanévhez képest nem fordultak elő. Dr. Wajdits Alajos, a közegészségtan tanára, városunkból távozván, több évi buzgó és lelkiismeretes működés után, intézetünktől bucsut vett, s helyébe az egyházmegyei hatóság 1896. nov. 23. 4406. sz. a. Dr. Bahula József vármegyei tb. ker. orvost nevezte ki. Fogadjja a távozó orvos ur önzetlen fáradozásaiért hálás köszönetünket! Szabadságolva nem lett senki, betegeskedések azonban fordultak elő, midőn a helyettesítéseket vagy maga az igazgató végezte, vagy pedig intézkedett aziránt, hogy a beteg tanár órái mások által kitöltessenek, habár nem lehet tagadni, hogy a tanároknak más intézetekben való elfoglaltsága a helyettesítéseknek czélirányos keresztülvitelére nézve, nem egyszer nehézséget okozott.

A képezdei tanulók az év elején nyolczvanan voltak, mely szám az év végén hevenőtre apadt le azért, hogy a tanítói pályára alkalmatlan egyének az intézetből elbocsájtattak, vagy onnét önként távoztak. Stibi József másodéves növendék 1897. márczius 9-ikén hosszas betegség, és a szentségeken való méltó részesülés után meghalt. Az intézet növendékei tanárai

kisérétében a temetésen jelen voltak, s másnap a lyceumi templomban az elhunyt pályatársért tartott gyászmisén négyes karban megható gyászdalokat énekeltek. Az örök világosság fényeskedjék neki!

A növendékek anyanyelvre nézve mindnyájan magyarok voltak, egynek kivételével magyarországi illetőségűek, római katolikusok, kor tekintetében pedig 15—20 évesek, kik vagy 4 gymnáziumi, reál-, és polgári iskolai előképzettséggel bírtak, vagy pedig felvételi vizsgálat utján léptek az intézetbe.

A gyakorló iskolában összesen 40 tanuló volt, kik közül egy, névszerint Ludwigh János, rövid betegség után, egészen váratlanul elhunyt. A kedves kis fiut, osztózkodva a bánatos szülők mély fájalmában, és őszinte részvétellel kísértük sirjába. Nemzetiségre nézve 30-an magyarok voltak; 10-en németek; kettőnek kivételével, kik a helvét hitvalláshoz tartoztak, mindnyájan római katolikusok, és magyarországiak.

Az intézetnél kertész nincsen, hanem a gazdaságtan tanárának vezetése és felügyelete alatt, maguk a növendékek végzik a kertészeti munkálatokat. Az intézetben előforduló szolgálai teendőket az intézeti szolga teljesíti, aki a képezdei igazgatónak van alárendelve, és fizetését is tőle kapja.

A tanítóképezde a joglyceumi épületben van elhelyezve, és miután helyiségei szét vannak szórva, mulhatatlanul szükségesnek bizonyult immár a tanítóképezdei helyiségeknek a magas miniszterium által is sürgetően ajánlott csoportosítása. A butorzat általában véve jó, és oly karban van, hogy e tekintetben kívánni való nincs.

Tanszerekkel az intézetet van látva a különféle szakoknak megfelelő számban. Tanszerszükségeink a befolyt

tandijakból szereztetnek be, és ajándék utján egyáltalán nem szaporodtak. Évenként körülbelül negyven, ötven frt. fordítottatik ezen célra. A tanári könyvtár 1887. decz. 26-án 2580. sz. a. kelt püspöki jóváhagyással ezer hatszáz kötetnyi munkával gyarapodott, melyeket egy névtelen ajánlott fel az intézetnek, a hozzávaló szekrény-nyel együtt, hogy az alig néhány száz kötetre terjedő tanári könyvtárt kibővítse, és használhatóvá tegye. Képviselvék ezen gyűjteményben a nevelészeti, történelmi, földrajzi, művészet- és irodalmi, természettudományi, rajzolósi, zenei és egyéb szakmák. Az ifjusági könyvtár körülbelül 200 egynehány kötetre terjed és különféle hasznos irányú és erkölcsnemesítő könyvekből és folyóiratokból áll. A tanári könyvtárt az igazgató, az ifjuságit Cséfay rajztanár tartja rendben, aki egy-szersmind felügyel a kiköleszöztött munkákra, és ellen-őrzi azok sértetlen visszatérítését.

A gyakorlóiskolai szertár a gy. isk. tanító gond-
jaira van bízva.

A tanári könyvtár számára a következő folyóiratok, és tanügyi lapok jártak: „Katholikus paedagogia“. Szerkeszti Gyürki Ödön. — „Népnevelők lapja“. Szerkeszti Schaffer Sándor. — „Magyar Tanítóképző“. Szerkeszti Nagy László. — „Magyar Paedagogia“. Szerkeszti Négyesy László. — „Magyar Méh“. Szerkeszti Binder Iván. — „Magyar Sion“. Szerkeszti Dr. Kereszty Victor. — „Bölcséleti folyóirat“. Szerkeszti Dr. Kiss János. — „Hirnök“. Szerkeszti Tóth Mike. — „Hitterjesztési Lapok“. Szerkeszti Nogély István. — „Die christliche Familie“, és „Das gute Kind“. Red. Franz Eichert. Wien. — „Katholikus tanügyi“. Szerkeszti Dr. Zelliger. — „Népnevelő“. Szerkeszti Ember Károly. — „Néptanítók lapja“. Szerkeszti Ujváry Béla. — „Országos Közép-

iskolai Tanáregyesületi Közlöny“. Szerkeszti Rajner Ferencz. — „Hivatalos Közlöny“. Kiadja a vall. és közokt. m. kir. Ministerium. — „Religio és Vallás“. Szerkeszti Dr. Breznay Béla. — „Kath. egyházi Zene-közlöny“. Szerkeszti Kutschera József. — „Társulati értesítő“. Szerkeszti Gyürky Ödön. — „Zeitschrift für Erziehung und Unterricht“. Linz. Schmidtbauer. — „Deutsche Zeitschrift für ausländisches Unterrichtswesen“. Dr. J. Wychgram. Leipzig.

Az intézeti kert, mely a joglyceum udvarából van kihasítva, 1230 m² terjedelemmel bir. Méhes nincs, de lépések tétettek, hogy az, valamely alkalmas helyen már legközelebb felállíttassék. A selyemhernyó tenyész-tést a növendékek magán szorgalomból gyakorolják s a gubók beszolgáltatásáról, a szaktanár gondoskodik. Szőlőtelep ugyan nincs, de a szőlőművelés kezelését az intézeti kertben levő lugasokon tanulmányozzák a növendékek. A méhtenyésztés, és a mintagazdaság kellékeinek elsajátítása céljából pedig ez évben is, ki-rándulást tettek, a szaktanár vezetése, és felügyelete alatt.

Internátus nincs, s azért a növendékek a városban szétszórva, sokszor megbizhatlan helyeken kényszer-ülnek lakást bérelni, a mi tanulmányi és erkölcsi szempontból kimondhatatlan hátrányokkal jár, és mindig égetőbb szükséggé válik az internátusnak mielőbbi felállítása. Az igazgató többször érintkezett a szállás-adókkal, s a szükség szerint a nap különféle szakában többször meg is látogatta a növendékeket lakásaikon.

A növendékek részint ösztöndíjak, részint egyes jótévköi adakozása folytán segélyeztetnek; részint a pécsi papnevelő-intézet, és nőzárda jóvoltából évenként többen élelmezésben részesülnek, mely jótétemény igen szép összegét képvisel.

A pécsi tanítóképző-intézet, boldogult Zsinkó pécsi kanonoksága alatt, tehát 25—26 éven át, szakadatlanul élvezte a ritka jóságú emberbarát, és Maecenas jótéteményeit, úgy hogy a tanítóképezde az ő gyászos kimúltával, pótolhatlan nagy veszteséget szenvedett. Midőn az öreg ur ágyba dőlt, és az öregség rajta erőt vett, félve, és rettegve gondoltunk arra a keserű katasztrófára, mely immár bekövetkezett, s annyi szegény tanítójelöltet fosztott meg a sok ezer más szegény között — egyedüli támaszától, akit a sok szegény néha annyira igénybe vett, hogy tárczája kiürült, és kölcsön kért pénzt, csakhogy mások nyomorán segíthessen. Az igazgató hiteles adatai szerint 1885. óta, midőn a képző-intézet vezetését átvette, egész a mai napig, összesen 63 tanítójelölt kapott segítséget a boldogulttól, és pedig 32-en élmezést, naponként 3—4 tál finom ételt annál az asztalnál, melynél évenként még 8 más intézetbeli növendék kegyelemkosztot élvezett, s ahol az igazgató többször megfordult, buzgó imára figyelmeztetve a kegyenczeket a nagylelkű Maecenas hosszú életeért. A többi 31 tanítójelölt pénzbeli segítségben részesült, nevezetesen tizen évi 100 forintot, öten évi 80 forintot, hárman évi 50 forintot, kettő évi 40 forintot és tizennégyen 20 forintot kaptak. Megjegyzendő, az igazgató sohasem ajánlott senkit a boldogultnak, mert szívjóságával nem akart visszaélni, de azért a tanítójelöltekről sohasem feledkezett meg a mi arany-szívű „Pista bácsink“. Ha az élmezést 32 tanítójelölt után, fejenként évi 100 forintot számítva, 3200 forintra tesszük, és ehhez a pénzbeli segítségek összegét hozzáadjuk, mely kitesz 1850 forintot, akkor csak az utolsó évtized alatt, a tanítójelöltek segélyezésére fordított jótétemények 5050 forintra rugnak. — A tanító-

képző-intézet tanári kara, és ifjúsága megindulva áll a drága halott sirjánál, és örökre áldja emlékét ez idő szerinti legnagyobb jótévőjének!

Köztudomású dolog, hogy ami arany-szívű „Pista bácsi“-nk mindenét a szegényeknek adta, s alig maradt valami, amiből a legszükségesebb hagyományokat a végrendelet értelmében fedezni lehet. Így történt, hogy a szegény diákok, a kik nála élmezés- és pénzbeli segítségben részesültek, ettől a jótéteménytől az öreg ur halálával elestek. Az ur Isten a megboldogult barátai, és ismerősei között támasztott jótévőket, akik első sorban az Isten tiszta szeretetéből, s a szegények eritka pártfogójának áldott emléke iránti kegyeletükből önkényt vállalkoztak, könyöradományaikkal ezen árván maradt szegény tanulók szomorú sorsán enyhíteni. Ngs. és ft. Dr. Lechner János, és Spies János apát-kanonok urak 100-100 forintot kézbesítettek a pécsi tanítóképző-intézet igazgatójának azon kijelentéssel, hogy ezen összeget azon tanítójelölteknek szánták, akik ezen iskolai évben Zsinkó kanonok ur kegyeiből jótéteményeket élveztek, de ezektől az ő gyászos elhunytával elestek. A keresztény szeretet-, és őszinte kegyeletnek ily magasztos megnyilatkozása a boldogult iránt, valóban megható, s buzdításul szolgálhat mindazoknak, kik a boldogultat szerették és emlékének a kegyelet és jótékonyág oltárán áldozni akarnak! A jó Isten fizesse meg! — és áldja meg a nagylelkű adakozókat! — Forró köszönet és hála a pécsi jótékony nőegyletnek, melynek élén *Sável* Kálmánné urhölgy Ő méltósága áll, akinek fáradszatólan buzgósága folytán intézetünk 3 szegénysorsu növendéke a mult télen át élmezésben részesült! A kegyelet, mely Zsinkó kanonok emléke iránt a pécsi tanítóképző-intézetben mindig élni fog, impozáns módon nyilvánult

jan. hó 30-án, reggeli félnyolczkor a lyceumi templomban tartott ünnepélyes „Requiem“-en, melyet az igazgató végzett, a tanári kar, az ifjuság, és nagy számu gyászoló közönség jelenlétében. Az intézeti növendékek kebeléből alakult énekkar *Eckhardt* zenetanár vezetése alatt gyönyörűen énekelt, s a „Libera“-nak csont-velőtrázó hangjai mély megindulással töltötték el a jelenlevőket, kik mindnyájan egy szívvvel és egy lélekkel imádkozták: „Adj uram örök nyugodalmat neki, és az örök világosság fényeskedjék neki!“ A megható gyász-istentisztelet után az ifjuság feketébe vont zászlaja alatt csendben visszavonult, s legnagyobb jötevőjének emlékére e napon szünetelt.

Összesen 12 ösztöndíj van, melyek közül 8-at, összesen 308 frt. 75 kr. értékben a pécsi székesegyházi káptalan adományoz; 4-et pedig, melyek rendszeresítve vannak egyenkint 42 frt. értékben, a vallás- és közoktatásügyi magas miniszterium utalványoz a tanulmányi alapból. A ft. pécsi káptalan 1897. május 28-án tartott káptalani ülésében, a pécsi püspöki tanítóképezdei növendékeket illető, s üresedésben levő ösztöndíjakat ezen iskolai évre a következő növendékeknek ítélte oda: A Vörös-féle 100 frtos ösztöndíjat Schmidt György IV. éves; a Jónás-féle 62 frt. 50 kros ösztöndíjat Ruzsicska József IV. éves; a Daróczy-féle 26 frt. 25 kros ösztöndíjat Gruber József II. éves; az 5. darab, egyenkint 26 frtos Miskolczy-féle ösztöndíjakat: Dévai Gyula III., Flóri György, és Seiler Bálint II., Heberle János, és Makarics István I. éves tanítójelölteknek. — A magas Miniszterium pedig 1897. május 30-án 30,074. sz. a. kelt intézkedésével intézetünknel rendszeresített négy, egyenkint 42 frtos ösztöndíjakat 1896/7-iki tanévre Koronczy Nándor, és Lieber Emil II. éves, Ponauer

Emil III. éves, és Bayer Mihály I. éves növendékeknek adományozta. — A pécsi takarékpénztár ajándékának felét Burits János, másik felét Heil Sebestyén I. évesek kapták.

Szegélyző alap a legutóbbi időkig nem létezett, egy ilyennek szükségessége a növendékek feltűnő szegénysége miatt nélkülözhetetlenek bizonyulván: az igazgató nagylelkű műkedvelők ugymint Palla-vicini-Majláth Etelka, Zichy Lujza és Gabriella, Széchenyi Alice grófnők, Opriss Péterné urhölgy ő nga, és kedves leányai Angela, és Valeria kisasszonyok, Tainzmann Victorné, és Girardi Józsefné ő ngaik; Mandl Gusztí, és Emilia kisasszonyok; Bors Emil, Preuss Adolf, Löhr, Zoller, Girardi, Reiter, Körner urak stb., és az intézeti növendékeknek Eckhardt ur vezetése alatti közreműködésével e szent célra már három ízben ugymint: 1891. november 4-ikén; 1893. november 4-ikén; és 1894. nov. 10-ikén hangversenyt rendezett, melynek tiszta jövedelméből immár 1941 forint 67 krajczárt meghaladó összeggel a pécsi tanítóképző-intézet szegénysorsu tanulóit segítő alap létesítésére az első lépés megtörtént. Ezen összegben befoglaltatik Majláth Gusztáv gróf, erdélyi segédpüspöknek 100, a pécsi takarékpénztárnak évi 25, Fölker Mátyás értényi esperesplébánosnak ismételve 25 frtnyi nagylelkű adománya, melyért az igazgatóság a nyilvánosság előtt is halás köszönetet mond a kegyes jötevőknek, és mindazoknak, kik nagybecsű közreműködésükkel, a szegény sorsu tanítójelölteket segítő alapot megteremteni, és gyarapítani segítettek! Befoglaltatik a fenti összegben továbbá az igazgatónak „a pécsi püspöki tanítóképző-intézet történelme“ czimű munkájáért befolyt, és e célra felajánlott 138 frt. 80 krajczárnyi összeg. A segélyalap fentemlített tőkáját

1891. november 11-én 2954. szám alatti püspöki intézkedéssel, a pécsmegyei alapítványi főpénztár kezeli. 1896-ra esedékes 86 forint 31 krajczár kamatokból a jelen iskolai évben összesen 20-an kaptak könyveket, kettővel többen, mint tavál, élelmezést pedig hárman. — Az Isten áldása legyen ezen intézményen!

Fegyelmi és tanulmányi tekintetben az intézeti eljárásság minden törekvése oda irányult, hogy a tanítóképezdei ifjuság hivatásának magaslatára helyezkedjék, az egyházmegye ügybuzgó tanítókat nyerjen, kik a közjónak is fáradhatlan munkásai, a hazának törvénytisztelő polgárai legyenek. Ennek eszközölhetése czéljából a vallás-erkölcsös nevelés ápolására, különösen az alázatosság és engedelmesség erényeinek megkedveltetésére lón a fősúly és gond fordítva. Az ifjuság naponkint reggeli fél nyolczkor szent misén jelen volt, vasár- és ünnepnapokon ezenkívül még szent beszédet is hallgatott, évenkint ötször a szentségekhez járult; az ifjuság nagyrésze a parancsolt ájtatossági gyakorlatokon kívül önként és kényszer nélkül havonkint, sőt többször is gyónt és áldozott; szent Alajost, az ifjuság védszentjét, a boldogságos Szűzet kegyelettel tisztelte, és Jézus legszentebb szívének ájtatosságát valódi lelki örömmel gyakorolta. Nem lehet tagadni, hogy mindezeknek koronája, a jelen évben is, a husvéti szent gyakorlatok voltak, melyeket a lelki életben jártas idegen szerzetes férfiak, jelesen Medits Nándor, (1888—1890.— és 1894.) és Lollók József (1896.) hithirdetők; Pécsy Arnold, (1889.— és 1891.) Schlick János, (1893.) és Tomcsányi Lajos (1897.) Jézus-társasági atyák tartottak, a tanári karnak, az ifjuságnak, a meghívott és nagyszámmal megjelent pécsvárosi, és vidékbeli tanítók, és tanítóók igazi épülésére.

A szent gyakorlatok befolyásának, és a vallásos szellemtől áthatott fegyelmi szabályoknak, és a tanári kar éberségének köszönhető, hogy ez évben sem történt súlyosabb fegyelmi vétség, és ennél fogva a nagyobb büntetések alkalmazása fölöslegessé vált. Az ájtatossági gyakorlatok, és egyházi ünnepélyek egyszersmind a hazafias érzelmek fölébresztésére, és ápolására szolgáltak.

A tanulók gyakorlati kiképzésére mint a képzőintézetek egyik kiváló czéljára mindig nagy gond fordítottak.

A harmadéves növendékek csak hospitálnak, és jegyzeteket visznek, anyagot gyűjtendők a leczkék írásbeli kidolgozásához; a negyedévesek ellenben már azért látogatnak el a gyakorlóiskolába, hogy ott módszeres írásbeli előkészülés után gyakorlatilag fellépjenek, és az előre megállapított rendben, az egész iskolai éven át mindegyik minden tantárgyból gyakorló tanítást végezzen; május hónapban pedig az ekképen szerzett gyakorlati ügyeségre támaszkodva, írásbeli előkészület nélkül is felszoktak lépni, és mindegyikük egy-egy egész napot tölt a gyakorlóiskolában. A tanítási gyakorlatok, melyeket a növendékek írásban elkészítenek és a fellépést megelőzőleg egy héttel bírálat végett benyújtanak, — a gyakorló iskola tanítója és az igazgató, mint képző tanár által átnézetnek, utasítás adatik a teendőkre nézve, és a fellépésután a közös bírálatra hetenkint egy külön óra fordítottak, melyen az igazgató mint képzőtanárra a gyakorlóiskola tanítójával együtt jelen van, és a növendékek gyakorlati fellépése alkalmával feljegyzett észrevételeiket közlik, miután már a fellépő önmagáról bírálatot mondott, és társainak megjegyzéseit is tudomásul vette. Az így közösen megtartott bírálat írásba foglaltatik, és

a tanítás érdeme szerint osztályoztatik. A bírálók három főcsoportra oszlanak, ugymint 1. tananyag-, 2. tanalak- és menet-, végül 3. nyelvezetbírálók csoportjára. A csoportok két-két hónaponként újra alakulnak, és a növendékek mindegyike újabb működési körrel bizatik meg. A bírálati órákon nemcsak a módszer, hanem a tanító modora, mozdulatai és hangja, a tanítói hangulat, készség, ügyesség, lelkesülés, fegyelem, tananyag, tanalak, és nyelvezet elleni hibák, valamint az is, hogy a fellépő éber figyelemmel volt-e a tanítványok ülésére, testtartására, egyszóval a közegészségi követelményekre, és csendes foglalkozókra stb. a beszélgetés tárgyát képezik. Egyébiránt mindig szem előtt tartatik, hogy a tanításban a gyermekek is tevékeny részt vegyenek, hogy a tanító minél kevesebbet beszéljen, de annál többet kérdezzen és szemléltetvén annál többet beszéltesen. Kétségtelen, hogy a szaktanároknak, a fellépéseknél, és a bírálatoknál nélkülözhetlen szerepük van. A dolog természetéből folyólag a kath. tanítóképezdek revideált tervezete, ezen fontos körülményt paedagogiai bölcseséggel méltatja, és különösen hangsúlyozza. Ószinte elismeréssel kell kiemelni a revideált tervezetben, a tanítójelöltek gyakorlati fellépése körüli teendőkre vonatkozó utasításokat, melyek értelmében a legfőbb tényezők, a paedagogia tanára, az illető szaktanár, a gyakorlóiskola tanítója, és maga a fellépő növendék tevékeny összműködésre kötelezvék, így lévén keresztülvihető a gyakorlati képzésnek egyöntetű, és tökéletes megvalósítása. A tanítónevelői teendők szakértelemmel és pontos lelkiismeretességgel végeztetvén, mindig élénk érdeklődés mutatkozik a gyakorlóiskola iránt, a melybe városunk műveltebb családjai küldik gyermekeiket.

A fegyelem és a tanulmányok érdekében történt, hogy havonként néha többször is tanári tanácskozmányok tartassanak, melyeken az intézet ügyei annak szellemi és anyagi felvirágoztatása céljából közösen megbeszéltek és jegyzőkönyvbe vétettek. Módszeres eljárás, szervezet, ellenőrzés, osztályozás, dolgozatok, amennyiben ezeket az igazgató évharmadonként átnézi, és tapasztalatait mihez tartásul a tanárokkal közli, — osztály- és tanképesítési vizsgálatok, fegyelmi és folyó ügyek képezték a tanácskozmányok tárgyát.

Intézeti rendes orvos nincs, hanem a szegényebb sorsu növendékek orvosi kezelését az igazgató megkeresésére és szívességből Dr. Czirer Elek tisztú főorvos, Pataky Lucidus, és Dr. Schik Jácint irgalmasrendi főorvosok teljesitik, és ez által ugy az igazgatóságot, mint a szegényeket örök halára kötelezték. Fertőző betegségek ez idén hevesebben nem léptek fel, s ha fordultak is elő esetek, ezek kedvező lefolyásuak voltak. Az ápolási és gyógyszerári költségeket részben maguk a növendékek, részben névtelen emberbarátok fedezték.

A mi az általános ügykezelést, és a hivatalos ügyek elintézését illeti, — ezekben az igazgató, az egyházmegyei tanfelügyelő, és a megyés püspök, mint legfőbb egyházi hatóság vesznek részt, és hatáskörükben intézkednek is.

Az intézet előljárói és az ifjuság a közönséggel több ízben érintkeztek nyilvánosan. A tanári kar 1896. december hó 21-én az intézeti igazgató vezetése alatt tisztelgett a város új polgármesterénél, ki előzetesen a igazgatót látogatásával tisztelte meg a liceumi épületben. A tanítóképző-intézetnek nagy része van Pécs város kulturális fejlődésében s azért ezen intézet előljáróságát és a városi hatóságot a

kulturális érdekek kölcsönös együttműködésre utalják. E körülmény elég magyarázatul szolgál a tanári kar testületi tisztelgését illetőleg. Hozzá járul *Majorossy* kedves, megnyerő személyisége, akiben a katolikus tanúgy is őszinte támogatóra talál. A tanári kar érzelmeit az igazgató tolmácsolta, hangsúlyozván, hogy *Majorossy* jeles tulajdonai biztosítékot nyújtanak a jövőre s mindenki örvend, hogy a bizalom őt állította a város élére. Az üdvözlés és a jókívánatok elhangzásával a polgármester láthatóan elérékenyülve válaszolt. Meleg hangu szavakban mondott köszönetet az igazgatónak meg a tanári karnak, kijelentvén, hogy ő is püspöki intézet neveltje, mint ilyen pedig nemcsak hálából, de kötelességből is szívesen fogja támogatni azt az intézetet, melynek tanári karát itt üdvözölheti és a mely szintén püspöki intézet, s egyszersmind annak a halhatatlan *Szepesynek* alkotása, aki Pécs városának áldott emlékü jótevője volt.

1897. január 21-én ünnepelték Pécs város és Baranyamegye néptanítói *Salamon József* 25 éves tanfelügyelői jubileumát s egyuttal emlékét annak a ténynek, hogy az ünnepelt immár 36 évet töltött a tanügyi pályán. *Salamon* tanító volt valamikor és mint tanítót érte az a kitüntetés, hogy kir. tanfelügyelővé kinevezték. A fényes ünnepélyen, mely a belvárosi templomban tartott hálaadó isteni-tisztelet után a vármegye közgyűlési termében roppant közönség jelenlétében folyt le, a pécsi tanítóképző-intézet tanári kara, és ifjusága is részt vett, s épült annak minden mozzanatán s mélyen szívéből véste a jubiláló tanfelügyelő kijelentéseit.

„Önök tudják, — úgy mond ő — hogy a vallás-erkölcs alapja a tanításnak. Tudják, hogy a vallásosság megőrzi a lélek tisztaságát; a hit az, mely megnyugvást ad, hogy a nevelés nemzeti alapon mozogjon,

hogy ebbe belefoglalják a király iránti hűséget. Ajánlani akarom szíves figyelmökbe, óvják meg idealizmusukat; erős és nemes szenvedélyek nélkül nehéz nagyot megalkotni, de óvakodjanak az elérhetetlen iránti küzdelemtől. Legyenek szorgalmasak, a kötelességteljesítésben szigoruak másokkal és önmagukkal szemben“.

Szavainak elhangzása után a küldöttségek tisztelgésére került a sor, s a pécsi tanítóképző-intézet érzelmeit az igazgató tolmácsolta a következő beszéddel:
„Nagyságos kir. Tanfelügyelő Ur!

1871. őszén történt, midőn mint igénytelen zombai káplán Nagyságodat tolna-baranyai kir. másodtanfelügyelői minőségében az otthelyi kath. iskolák látogatása alkalmával megismerni szerencsém volt. Már ekkor figyelemmel kísértem Nagyságod tanügyi tevékenységét, és méltányolni tanultam azt. Ma 25 év után annál szívesebben teszem ezt, mert azon intézet élén állok, mely Nagyságodat, mint egykori növendékét, és tanárát nemcsak magáénak vallja, hanem annak tantestülete a mult tradícióihoz híven örömmel sorakozik azok közé, kik Nagyságodat 25 éves jubilauma alkalmából meleg ovatiókban részesítik. — 25 év nem csekélység egy ember életében, de annál szebb, annál magasztosabb ezen 25 évet a kulturának szentelni, ezen 25 évet a tanügy terén folytonos munkásságban eltölteni! Nagyságod nyugodtan tekinthet vissza a multba, mert elemi oktatásunk érdekében megtett mindent, amit tenni kellett, vagy a mit az adott körülmények között tenni lehetett. Meglehet, hogy ezen idő alatt nézeteltérések keletkeztek, melyek esetleg félreértésekre is okot szolgáltatottak, de mi ezekre fátyolt vetünk, mi sajnáljuk, hogy ezek megtörténtek, s a mennyiben tőlünk függ, azokat jövőtenni iparkodunk, s a mai jubiláris ünnepély fényének

melegétől áthatva örökre elfeledjük, annál is inkább, mert Nagyságod is, azon intézetnek volt jeles növendéke, később pedig tanára, melyben a keresztény katolikus elveket nemcsak tanítják, hanem követik is! Nagyságod nyugodtan tekinthet vissza a multba azért is, mert átélve azon nehézségeket, melyek az 1868. XXXVIII. t. cz. életbeléptetését megelőzték, tevékeny részt vett ezek megszüntetésében az idéztem törvény-cikk keresztülvitelének terhes munkájával, s a vallás-erkölcsös nevelésnek imént is hangsúlyozott sürgetésével! Ezek, és a mult rendszertelensége helyett életbe lépett vívmányok, Nagyságod érdemkoszorujának kiváló ékességeit képezik. A teendőknek azonban még mindig egész halmaza várakozik ránk, melyeket közösen, és válllvetve leszünk hivatva megoldani. Mi föltétlenül bizunk Nagyságod őszinteségében, és férfias jellemében, és reméljük, hogy keresztény katolikus tanügyünk föllendítésére irányult becsületes törekvéseinket, jóakarátának éreztetésével, és befolyásának egész súlyával támogatni fogja! Ezen szent meggyőződéstől áthatva, tanártársaim nevében is kívánom, hogy Nagyságodat a Mindenható mindkét kezével áldja meg, s a tanügy, az egyház, és a haza javára, a béke, és boldogság malasztos ölében sokáig tartsa, és éltesse!“

Baranya vármegye, és Pécs városa örömében, melyet dr. Fehérváry Imre báró ur Ő Méltóságának főispánná történt legkegyelmesebb kineveztetése a polgárok szívében felidézett: a pécsi tanítóképző-intézet tanári kara őszintén osztózott, s élénk részt vett az 1897. márczius 28. 29. és 30-án tartott beigtatási ünnepségekben. A tanári kar nevében az igazgató üdvözölte az új főispánt, kinek bölcsesége, és igazságszeretete teljes biztosítékul szolgál, hogy

a vallás-erkölcsi nevelés, kellő méltatásban, a kath. népiskolai tanügy őszinte támogatásban részesüljön! Adjon Isten erőt, és sok kegyelmet az új főispánnak, terhes, és nagy felelősséggel járó kötelmeinek betöltéséhez!

Az intézet haszna és jótékony befoiyása úgy a környékre, mint az egész egyházmegyére kétségbevonhatlan, mert a kikerült tanítók kevés kivétellel vagy Pécsset, vagy a környéken, vagy a terjedelmes egyházmegyében nyernek alkalmazást, és szolgálják a tanügyet és a közjót.

III.

Bevégzett tananyag.

A) A képző-intézetben.

1. Hit- és erkölcstan.

I. osztály.

Tananyag: Az ember végcélja és rendeltetése. A hit. Az apostoli hitvallás 12 ágazata. A két főparancs. Az Isten 10 és az anyaszentegyház 5 parancsa. Az Ó-szövetségi történetek Jézus Krisztusig.

Hetenkint 2 óra. Tankönyvek: „Esztergomi közép-katekizmus“ és Roder Alajos „Bibliai történetek.“

Hitoktató: Hradek Károly.

II. osztály.

Tananyag: A bűn. A ker. erény és tökéletesség. A malaszt és eszközei. — Az újszövetségi történetek. Palestina földrajza.

Hetenkint 2 óra. Tankönyvek: „Esztergomi közép-katekizmus“ és Róder Alajos „Bibliai történetek.“

Hitoktató: Hradek Károly.

III. osztály.

Tananyag: Az ember végcélja és rendeltetése. A hit. Az apostoli hitvallás 12 ágazata. A két főparancs. Az Isten 10 és az anyaszentegyház 5 parancsa. A bűn. A ker. erény és tökéletesség. A malaszt és eszközei. — A kath. egyház szertartásainak magyarázata teki n-ttel a kántori teendőkre.

Hetenkint 2 óra. Tankönyvek: „Esztergomi közép-katekizmus“ és Haller József „Szerartástan a róm. kath. tanítóképző-intézetek használatára.“

Hitoktató: Hradek Károly.

IV. osztály.

Tananyag: A kath. egyház története az egyház alapítása és megalakulásától napjainkig. Az erkölcsi állapotok koronkint való ismertetése.

Hetenkint 2 óra. Tankönyv: Dr. Jordán Károly: „A kath. egyház története.“

Hitoktató: Hradek Károly.

2. Neveléstudomány.

Tanczél: Az ember megismerése testére, és a menyire a növendék szellemi fejlettsége engedi, lelkére nézve is. A népiskolai nevelés és tanítás módja és eszközei. Az iskolai kormányzás és fegyelem. A tantárgyak tanítási módszere, a szükséges lélektani indokolásokkal, történeti alapon kifejtve. A nevelés és oktatás alapelveinek megállapítása, rendezése és történeti áttekintése, különös tekintettel a keresztény nevelés és oktatás és a kath. népiskolák kifejlődésére. Az iskolaszervezés, főtekintettel a népiskolai törvényekre, hatósági és miniszteri rendeletekre. Végül az elméleti ismereteknek gyakorlati alkalmazása a képző-intézet gyakorlóiskolájában és így a szükséges methodikai ügyesség és jártaság elsajátítása.

I. osztály.

A test- és lélektan. A ember érzéki, és szellemi természete általában, testi szervezete részletesen. *A lélektanból* csak annyi vétetik fel, a mennyi a növendékek

szellemi fejlettsége-, és előképzettségéhez viszonyítva, és a tudományos rendszer mellőzésével akadály nélkül és a siker biztos reményében tanítható. A tankönyv által adott rendszer szolgál kiindulási pontul, s az egész tananyag elemileg, szemléltetőleg, s felvett concret-példák alapján dolgoztatik fel úgy, hogy a növendékek anthropologiai és pszichologiai ismereteiket esetről esetre alkalmazhassák.

Heti óraszám: 3. Tk. Bárány Ignác: „Tanítók könyve,” és segédkönyvül szolgált Haszmann „Általános neveléstan,” fordították: Virág és Amberger.

Tanár: Döbrössy Alajos, igazgató.

II. osztály.

Nevelés- és tanítástan. A nevelés fogalma. A rendszeres nevelés szükségessége. A nevelés történetének vázlatos áttekintése a legrégebb kortól napjainkig. A nevelési rendszer szelleme és alapelve. A kath. egyház nevelési rendszere, célja, és eszközei. A nevelés két fő iránya, a testi és szellemi nevelés. A nevelés és tanítás közötti viszony. A népiskola célja, viszonya a család- az egyház- és az államhoz. A népiskolai tanítás sikerének feltételei. A népiskola külső és belső szervezete. A tanmód általában, és különösen. Tanelvek, tanterv, a tananyag terjedelme, és beosztása, különös tekintettel hazai viszonyainkra, az országos, és püspöki tantervekre. Tanfolyam. Tanrend és órabeosztás. Tanmenet. Tanalak. Tanhangulat. Tanszerkészlet közelebbi alkalmazással az egyes tantárgyakra. Írásbeli gyakorlatok.

Heti óraszám: 3. Tk. Bárány Ignác: „Tanítók könyve” és Haszmann „Általános neveléstan” fordították: Virág és Amberger.

Tanár: Döbrössy Alajos, igazgató.

III. osztály.

A módszertanból a népiskolai tantárgyak tanításának módszere, nevezetesen a hitoktatás módszere, tekintettel arra, hogy a kath. tanítónak nemcsak segédkezett kell nyújtani a hitelemzőnek, de sok esetben, különösen fiókközsegekben maga kénytelen a hitoktatást végezni: e tantárgy kezelésének elsajátítására nagy gond fordítatik, s hosszabb időn át tárgyaltatik. A beszéd- és értelemgyakorlatok, az irvaolvasás, számolás, anyanyelv, a realiak tanításának módszere, mindazon ismeretkörök módszereinek felölelésével, melyek a népiskolában tárgyalandók. Ezek nyomán módszertani leczkék kidolgozása és bírálata. Körülményes utasítások a gyakorlati fellépésekre. Ezekre való előkészületül a növendékek a gyakorlóiskolát szorgalmasan látogatják, a tanítás menetét figyelemmel kísérik, jegyezgetnek, s ez uton elsajátítják az elméleti ismeretek gyakorlati alkalmazásának módját.

Heti óraszám: 3. Tk. Bárány Ignác: „Tanítók könyve.”

Tanár: Döbrössy Alajos, igazgató.

IV. osztály.

A nevelés és oktatás története, az elemi oktatás és népiskola fejlődésére való tekintettel. A szervezettan egész terjedelmében, valamint a népiskolai tanítókat közvetlenül érintő törvények- és felsőbb rendeleteknek, beható ismertetése, és kimerítő utasítások a népiskolai rovatos táblázatok készítésére, az anyakönyvek vezetésére, és egyéb hivatalos iratok kiállítására. Minden növendék minden tantárgyból gyakorlatilag fellép, sőt a körülmények szerint egész, vagy félnapot tölt a gya-

korlói iskolában, és azt a gyakorlói iskolai tanító jelenlétében önállólag vezeti. Az írásbeli dolgozatok előzetesen átnézetnek és a fellépésnél az igazgató, mint képző-tanár és a gyakorlói iskolai tanító jelen van, akik szerzett tapasztalataikat hetenkint egy különórán a növendékekkel közlik, és a szükségesnek mutatkozott utasításokat megadják. Erről egyébiránt másutt van bővebben szó.

Heti óraszám 1. Tk. Bárány Ignác: „Tanítók könyve.“

Tanár: Döbrössy Alajos, igazgató.

3. Magyar nyelv és irodalom.

I. osztály.

A szavak, szótagok, betűk. A betűk felosztása. A magyar nyelvben előforduló beszédrészek: névelő, főnév, melléknév, névmás, számnév, ige, határozószó, névutó, kötő- és indulatszó. Névképzés a jelentékenyebb képzők segítségével, névragok. Összes írásjelek és azok alkalmazása. Mondattan: tő-, hiányos- és csonkamondat; mondatbővítők: jelző, kiegészítő és határozó; összetett mondatok (mellé- és alárendelt;) körmondat. Szóegyeztetés, szóvonzat, szórend és hangsúly. Minden két hétben egy házi feladvány elkészítése, azonkívül az értelemmel olvasás gyakorlása.

Heti órák száma: 2. Tankönyv: Bárány I. olvasó és nyelvképzőkönyve I. rész.

Tanár: Vörös Mihály.

II. osztály.

Az iránytan főbb szabályai. Közéleti fogalmazványokból a levelek és polgári ügyiratok. A levelekből levélke, bizalmas- és udvarias levél, folyamodványok és

a legszükségesebb kereskedelmi levelek. Polgári ügyiratokból: engedmény, meghatalmazás, tértvény, elismervény, kötelezvény, nyugta, ellennyugta, utalvány, hirdetmény, bizonyítvány, különféle szerződések, végrendelet és jegyzőkönyv. Fősúly arra lett fektetve, hogy az említett ügyiratokat a növendékek önállóan tudják elkészíteni. Az értelemmel olvasás folytatása.

Heti órák száma: 2. Tankönyv: Bárány I. olvasó és nyelvképző könyve II. rész.

Tanár: Vörös Mihály.

III. osztály.

A költészet alapfogalmai. A szép és rút fogalma. A tragicum és comicum. A hangsúly és hangsúlyos verselés. A classicus verslábak; állandó és változó mérettel bíró versfajok. A lyrai költeményekből: dal, ének, óda, himnus, dithiramb, rapszodia, elegia, heroida. Értelmi költeményekből: tanítóköltemény, költői levél, gnóma, emlékvers, gúnydal, közmondások, példabeszédek, allegoriák. Leíró költészetből: idill, költői leírás. Elbeszélő költészetből: mese, rege, hősköltemény, hősie elbeszélés, ballada, románcz, költői beszély, beszélyek, regények. Szini költészetből: szomorú-, szin- és vigjáték, népszimnű, opera és operett. A kisebb költeményfajokból maguk a növendékek is készítettek többet és egyik-másik szép eredménnyel. Olvastak az összes költemény-fajokból válogatott mintákat, azonkívül részletesen tárgyaltattak „Zalán futása,“ „Arany János balladái,“ Várady Antal „Iskárioti Judás“-a. A szépolvasás gyakorlása.

Heti órák száma: 2. Tankönyv: Katinszky költészetana.

Tanár: Vörös Mihály.

IV. osztály.

A magyar irodalomtörténet. A pogány kor mondái. A hitélet korszakából a legrégebb irodalmi emlékeink: „Halotti beszéd“ és a „Königsbergi töredék“ taglalása különösen nyelvészeti szempontból. A vegyesházak korabeli emlékeink. Első biblia-fordítások. Nyelvünk és nemzeti irodalmunk a küzdelmek korában. Könyvnyomatás elterjedése. Károlyi és Káldi magyar bibliái. Ezen korszak nevezetesebb írói és költői. Az első magyar hősköltemény. A hanyatlás kora. Magyar testőrség fellépése és az ebből keletkezett különféle irodalmi iskolák. Az általános virágzás kora. Jelesebb költőink rövid életrajza és szemelvények olvasása.

Heti órák száma: 1. Tankönyv: Katinszky irodalomtörténete.

Tanár: Vörös Mihály.

4. Németnyelv.

I. osztály.

Szótanulás csoportok szerint. Beszéd- és fordítási gyakorlatok a tómondat keretében. Olvasási és helyesírási gyakorlatok.

Hetenként 2 óra. Tankönyv: Lonkay, gyakorl. németnyelv.

Tanár: Schultz Imre.

II. osztály.

Alaktani ismeretek a bővített mondat keretében.

Hetenként 2 óra. Tankönyv mint az I. osztályban.

Tanár: Schultz Imre.

III. osztály.

Alaktani ismeretek az összetett mondat körében. Mondattan.

Hetenként 1 óra. Tankönyv: Lonkay, gyakorl. német nyelv. II. rész.

Tanár: Schultz Imre.

IV. osztály.

Helyesírástan. Összefüggő mondat-csoportok és olvasmányok fordítása. A német irodalomtörténet két virágzási korszakának ismertetése.

Hetenként 1 óra. Tankönyv mint a III. osztályban.

Tanár: Schultz Imre.

5. Mennyiségtan.

a) Számtan.

Tanczél: Az egész mennyiségtani oktatás által a szaktanár az értelem fejlesztését tűzte ki főfeladatául.

I. osztály.

A 4 számművelet különös egész számokkal. A számok elmélete. Törtszámolás. Mértékisme; számolás többnevű számokkal. Főszűly a fejszámolásra fordítatik.

Hetenként 3 óra. Tankönyv: Schultz, Arithmetika és Algebra.

Tanár: Schultz Imre.

II. osztály.

Arányosság (viszonyok, arányok, egyszerű és összetett hármasszabály, olaszgyakorlat, társaságsszabály, átlagszámítás, vegyitésszabály, százalék- és kamatszámítás.) A 4 művelet ellentett és algebrai mennyiségekkel.

Hetenként 2 óra. Tankönyv mint az I. osztályban.

Tanár: Schultz Imre.

III. osztály.

Elsőfoku egyenletek 1 és 2 ismeretlennel. Hatványozás és gyökvonás. Másodfoku egyenletek. Haladványok.

Hetenkint 2 óra. Tankönyv mint az I. osztályban.
Tanár: Schultz Imre.

IV. osztály.

A népiskolai számtanítás módszere.
Hetenkint 1 óra. Tankönyv: Schultz, számítási vezérkönyv.

Tanár: Schultz Imre.

b) Mértan.

II. osztály.

A síkmértan alaptételei, szerkesztésekkel és bizonyításokkal kapcsolatban.

Hetenkint 1 óra. Tankönyv: Močnik-Pechány mértan.
Tanár: Schultz Imre.

III. osztály.

A síkmértan számítási elemei.

Hetenkint 1 óra. Tankönyv mint a II. osztályban.
Tanár: Schultz Imre.

IV. osztály.

Tömörmértan: a testek leírása és kiszámítása.

Hetenkint 1 óra. Tankönyv mint a II. osztályban.
Tanár: Schultz Imre.

6. Földrajz.

I. osztály.

Magyarország, Osztrák császárság és Európa többi államai. Különös tekintettel hazánk népére nemzetiségi,

vallási és műveltségi tekintetben. Figyelembe lett véve az éghajlat és a termények, valamint a természettani földrajzból a föld fölületének különfélesége és a vizek.

Heti órák száma: 2. Tankönyv: Hauke-Cherven földrajza.

Tanár: Vörös Mihály.

II. osztály.

Ázsia-, Afrika-, Amerikának államai és Ausztralia. Különös figyelem fordított az egyes nemzetek és népek műveltségi állapotára, valamint az emberiség szükségleteinek fedezésénél lényeges szerepetjátszó termékek lelhelyeire. Természettani földrajzból: a föld fölületén előforduló hegyek és síkok, folyók, folyamok, tavak, tengerek, szigetek és félszigetek. Mennyiségtani földrajzból: az égi testek osztályozása, naprendszer, a föld kettős mozgása, földirati szélesség és hosszúság, különféle égövek.

Heti órák száma: 2. Tankönyv: Hauke-Cherven földrajza.

Tanár: Vörös Mihály.

7. Történelem.

III. osztály.

Az ókor népei különös tekintettel a perzsákra, egyiptomiakra, görögökre és rómaiakra. A népvándorlás és az utána keletkezett új államok. Keresztes hadjáratok, a német császárok erőszakos hadjáratai Olaszország ellen. Középkori találmányok. A felfedezések kora. Hittszakadás (reformatio) és az ebből keletkezett ujkori vallásháborúk. A különféle örökösödési háborúk. Francia forradalom és következményei. Napoleon világhuralma és bukása. A jelen század főbb eseményei, különös

tekintettel a nemzetek szabadság-harczaira és tömörülésére.

Heti órák száma: 2. Tankönyv: Szulik J. világ-történelme.

Tanár: Vörös Mihály.

IV. osztály.

A magyarnemzet eredete, vándorlása, honfoglalás, rabló hadjáratok. A kereszténység felvétele és a királyság megalapítása. Az Árpád-házi királyok korszaka. I. Béla szent László, könyves Kálmán, III. Béla és IV. Béla, részletesen. Vegyes házak korszaka. Robert Károly, nagy Lajos, Hunyady János és Mátyás király. Nemzeti sülyedés a Jagellók alatt. Mohácsi veszedelem. Török hódoltság korszaka. Önvédelmünk a török terjeszkedés és a német erőszak ellen. A török uralom megszűnte, az örökös királyság, Rákóczyféle szabadságharcz. A leányági örökösödés, József erőszakos kormányzata, a nemzeti önállóság biztosítása, francia hadjáratok, a nemzeti haladásért való küzdelmek. 1848. évi szabadságharcunk, elnyomatásunk kora, az 1867. évi kiegyezés és jelenlegi állapotunk.

Heti órák száma: 2. Tankönyv: Horváth M. magyarok története.

Tanár: Vörös Mihály.

8. Alkotmánytan.

IV. osztály.

A magyar alkotmány alaptörvényei. A koronázás, királyi jogok. A magyar felelős kormány és hatásköre. Közösügyek és azok elbírálása. A magyar törvényhozás körül felmerülő körülmények. A közigazgatás és

igazságszolgáltatás. Honvédelem. Honfiusítás, végrendelet, telekkönyv. Általános tankötelezettség.

Heti órák száma: 1. Tankönyv: Jánosy F. alkotmánytana.

Tanár: Vörös Mihály.

9. Természetrjz.

Tanczél: A növendékek szemléllő, emlékező tehetőségének fejlesztése, és erősítése; a vallásos érzelem, és a természet iránti érzék fölkeltése.

I. osztály.

Szülföldi állatok leírása és összehasonlítása. Szülföldi növények leírása.

Hetenkint 2 óra. Tankönyv: Miklós állattana.

Tanár: Schultz Imre.

II. osztály.

Külföldi állatok és növények leírása. Rendszeres állat- és növénytan.

Hetenkint 2 óra. Tankönyv: Miklós növénytana.

Tanár: Schultz Imre.

III. osztály.

A legfőbb ásványok és kőzetek leírása, jegeczi-ismei és vegytani fejtegetésekkel kapcsolatban.

Hetenként 1 óra. Tankönyv: Miklós ásványtana.

Tanár: Schultz Imre.

10. Természettan.

III. osztály.

A testek általános tulajdonságai. Különféle halmazállapot. Hótan és a légi lecsapódások. Erőtan. Termé-

szettani gépek és azok törvényei. Az életben használt gépek munkanagysága.

Heti órák száma: 1. Tankönyv: Pisko-Aujeszky természettana.

Tanár: Vörös Mihály.

IV. osztály.

Szabadesés törvénye. Archimedes törvénye és a testek uszása. Ütközési törvények. A cseppfolyós és légnemű testek egyensúlytana. Rezgési törvények. Hangtan, delejesség, villamosság, fénytán. A természettani tünemények a jól felszerelt szertárban levő gépek segítségével mind be lőnek mutatva.

Heti órák száma: 1. Tankönyv: Pisko-Aujeszky természettana.

Tanár: Vörös Mihály.

11. Vegytan.

III. osztály.

A vegytan fogalma. Vegytani helyesírás, elemek és azok nevei, felosztása. A köneny és éleny, víz, az éleny élettani hatása. Légeny, légsav, ammoniák. Halvány, vaszonnak gyári fehéritése, sósav, királyvíz. A széneny és vegyei. Szénsav és carbonium monoxid, világítóleg, lidércz. Mészény és vegyei. A mész gyakorlati felhasználása, gipsz, márvány, alabastrom. Kén és vegyei. Kénsav a gyáripárban. Szénkéneg és kénköneg. A villó és vegyei. Villósav, gyufagyártás, villóköneg.

Heti órák Száma: 1. Tankönyv: Dr. Dékány R. vegytana.

Tanár: Vörös Mihály.

IV. osztály.

A mireny, hamany, szikeny, cseleny, kesreny, horgany, ólom, ón, vas, réz, higany, ezüst, arany és éreny-

vegyek. Különös tekintettel azon vegyületekre, melyek a gyakorlati életben kiváló fontosságuk. A szerves vegyületek elmélete. Egy-, két- és háromaranyu gyökök. Methilek, aethilek, acethilek, savgyökök, czukrok és zsiradékok.

Heti órák száma: 1. Tankönyv: Dr. Dékány R. vegytana.

Tanár: Vörös Mihály.

12. Gazdaságtan és kertészet.

IV. osztály.

Talajisme. A különféle talajnemek és azok sajátosságai, termővé tételük. A gazdasági növények termelési módja: kalászosok, kapásnövények, takarmányneműek olajnövények, ipar- és kereskedelmi növények. A földnek a különböző növények alá való elkészítése. Állattenyésztés: ló, szarvasmarha, juh, sertés és baromfi tenyésztés. Konyhakertészet. Méhészet. Selymentenyésztés és szederfakézelés. Szőlőmivelés. Különös tekintettel a szőlők újra telepítésére és a különféle szőlőnemesítésre. A gyümölcsstermelés és gyümölcsfa nemesítés összes módózatai. Megjegyzendő, hogy a gyakorlati ismeretek elsajátítása céljából a növendékek a házi kertet a szaktanár vezetése mellett maguk művelték és a város közelében levő és a Székese gyház tulajdonát képező Meszes pusztán a legjobban vezetett belterjes gazdálkodás mesterségét alaposan szemlélhették.

Heti órák száma: 2. Tankönyv: Gazdasági kis-tükör.

Tanár: Vörös Mihály.

13. Ének és zene.

I. osztály.

a) *Ének.* Hangképzés, ütenyezés, skálák, hangkö-

rök és könnyű rythmikus és dallamos gyakorlatok. Egyháziénekek.

Heti óraszám : 2.

b) *Zeneelmélet.* A hegedükulcs hangjegyeinek bemutatása, a hangtan, szünjelek, rythmikus és dinamikus jelek. Signaturák és abbreviaturák. A bassuskulcs hangjegyeinek ismertetése. A dur- és mollskalák képzése. Intervallók stb. A quinta- és quártakör.

Heti óraszám : 1. Tankönyv : Major Gy.

c) *Zongora.* Könnyű ujgyakorlatok. Könnyű rythmikus és dallamos gyakorlatok. Dur- és mollskalák.

Heti óraszám : 3. Tankönyv : Winter zongoraiskola.

d) *Hegedülés.* Hohmann hegedüiskola I. füzet.

Heti óraszám : 1.

Tanár : Eckhardt Antal.

II. osztály.

a) *Ének.* Nehezebb gyakorlatok különféle hangnemekben és ütenyben, egyházi és világi énekek.

Heti óraszám : 2. Tankönyv : Tyll karénektan.

b) *Összhangzattan.* A főhármasoknak és főhetes hangzatnak képzése, fekvései, fordításai, föloldása, összekapcsolása, számjelzése, elméleti és gyakorlati alkalmazása. Összhangosított skálák, zárlejtések minden dur- és mollhangnemben. A hiányos alakról, intervallók ketőztetése, tilos menetek, a szűk és osztott hármónia.

Heti óraszám : 1. Tankönyv : Schultz összhangzattan.

c) *Zongora és orgona.* Nehezebb rythmikus és dallamos gyakorlatok különféle hangnemekben. Összhangosított skálák stb. Könnyű praeludiumok és egyháziénekek. Harmóniumgyakorlatok.

Heti óraszám : 3. Tankönyv : Winter zongoraiskola. Zsasskovszky énekeskönyv.

d) *Hegedülés.* Hohmann hegedüiskola II. füzet.

Heti óraszám : 1.

Tanár : Eckhardt Antal.

III. osztály.

a) *Ének.* A „Gregorianumi“ vonal-, kulcs- és kótarendszer, hangnemek. Többszólamu egyházi és világi énekek. Temetési szertartások stb. — Egyháziénekek orgonakiséréttel.

Heti óraszám : 2.

b) *Összhangzattan.* A mellékhármasok és mellékhetes hangzatoknak képzése, összekapcsolása stb. A dur- és mollskalák és zárlejtések összhangosítva a mellékhármas hangzatoknak alkalmazásával. A szólamok mozgása. Összhangosítási kísérletek 2, 3 és négy szólamokban. A modulatio.

Heti óraszám : 1. Tankönyv : Schultz összhangzattan.

c) *Zongora.* Nehezebb technikai zongoragyakorlatok és zenedarabok. A pedálhasználat stb.

Heti óraszám : 1. Tankönyv : Winter zongoraiskola.

d) *Orgona.* Az orgona ismertetése, regisztrálása stb. Az egyszerű és mesterséges pedálhasználat. Egyháziénekek és praeludiumok pedáléval.

Heti óraszám : 1. Tankönyvek : Zsasskovszky, Körner stb. orgonaiskola.

e) *Hegedülés.* Hohmann hegedüiskola II. és III. füzet.

Heti óraszám : 1.

Tanár : Eckhardt Antal.

IV. osztály.

a) *Ének.* Férfikarok. Antiphonák. Psalmusok. Tractusok. Pássiók. Vesperák és szertartások stb.

Heti óraszám : 2. Különféle tankönyvek voltak használatban.

b) *Összhangzattan.* A kisebbitett heteshangzattal kiírása, használata stb. A kis- és nagy-kilenczeshangzattal ismertetése, a hatosmenet, késleltetés stb. A vegyes és férfikar. A nyug- és orgonapont. Összhangosítások.

Heti óraszám : 1. Tankönyv : Schultz összhangzattan.

c) *Orgona.* Egyháziénekek, praeludiumok, fugák, stb. mesterséges pedálhasználattal.

Heti óraszám : 1.

d) *Kántori teendők.* Temetési szertartások. A nagyheti, gyertyaszentelői, hamvazószerdai, virágvasárnap, buzaszentelési, stb. szertartások. Responsoriumok. Tractusok. Hymnusok. Antiphonák. Psalmusok. Vesperák. Litániák. Egyébb szertartások. (Gregorian szerint.) Zénés misék. stb.

Heti óraszám : 2. Tankönyvek : Különféle mesterművek és „Lithurgikus“ könyvek.

e) *Hegedülés.* Hohmann hegedüiskola III. füzet.

Heti óraszám : 1.

Tanár : Eckhardt Antal.

A IV. éves növendékek a mindennapi szent mise alatt orgonálnak, és segédkeznek a többi plébániatemplomban a kántori teendők végzésében.

14. Rajz.

I. osztály.

Bevezetés és fokozatos továbbképzés céljából az elemi népiskolai szabadkézi rajz tananyagának módszeres előkészítése. Gyakorlás a táblán való előrajzolásban. A pont ismertetése, az egyenes irányú vonalnak szabadkézzel való rajzolása és abban való gyakorlat. Az

egyenes vonalok különféle állásának ismertetése, osztása stb. Az egyenesből alkotható szögek. A szögmérő ismertetése, rajzolása. Az egyenes vonalnak gyakorlására egyszerű vonaldiszitmények (maeanderek stb.) Egyenes vonalak által bezárt idomok : három-, négy- és sokszögek ismertetése és az ezekből alkotható egyszerű síkdiszitmények, csilagidomok színes árnyékolással. Hajlott vonalak ismertetése és gyakorlata, így a kör, kerület, csigavonalak, és ezekből alkotható diszitmények (rozetták stb.) Végül a térbeli alakok. Az egyenes fekvése a síkhoz, a síkok fekvése egymáshoz, tömörszög és a mértani idomok és testek ismertetése. A távlatban elemek különös tekintettel az egyszerűbb tárgyak látszólagos képének körrajzban való lerajzolására.

Heti óraszám : 1.

Tanár : Cséfy Flórián.

II. osztály.

Az előző osztályban előadottak további gyakorlása. Stilizált diszitmények részben előrajzolás, részben lapminták után. Az emberi fejrészletek és ezek arányos beosztása gyenge árnyékolással.

Heti óraszám : 1.

Tanár : Cséfy Flórián.

III. osztály.

Mértani testek stb. tárgyak rajzolása tekintettel a fény és árnyék fokozatára. Az emberi test arányos beosztásának magyarázata körrajzban, emberi fejek és összetett stilizált élitmények árnyékolással lapminták után.

Heti óraszám : 1.

Tanár : Cséfy Flórián.

IV. osztály.

Figuralis, ornamentalis és egyéb árnyékolt iparbeli tárgyak fősz (gipsz) minták utáni rajzolásában való gyakorlat, nem különben az elemi iskolai, polgári laképület-terveknek, helyszínrajzoknak lépték után való rajzolása és ebben való gyakorlás.

Heti óraszám : 1.

Tanár : Cséfy Flórián.

15. Szépirás.

I. osztály.

Lövényi-féle magyar és német ütenyírás és módszere, kettes vonalú írkában, gyakorlás az iskolai táblán való írásban.

Heti óraszám : 1.

Tanár : Cséfy Flórián.

II. osztály.

Ugyanaz, mint az első osztályban, csakhogy egyvonalú írkában ; gyakorlás az iskolai táblán való írásban, különös tekintettel a hosszú mássalhangzók keresztelésének kikerüléséhez szükséges sorarányok betartás árá

Heti óraszám : 1.

Tanár : Cséfy Flórián.

III. osztály.

Az első és második osztály tananyagának ismétlése Zsubritzky-féle előírás után, továbbá folyó- és ékesírásban való gyakorlat sorvezető nélkül, átmenve a (lapidár) könyomatu betűfajok ismertetésére és ennek folyósítására.

Heti óraszám : 1.

Tanár : Cséfy Flórián.

IV. osztály.

A folyóírás mellett felváltva a mű- és ékesírásban való gyakorlással, a régi és újabb római és góth írott és nyomtatott (magyar és német) kis és nagy betűknek írásban való gyakorlása, arab és római számjegyek egyszerű párhuzamos vonalhálózatban, a francia (ronde) körírás és egyéb más betűfajok ismertetése.

Heti óraszám : 1.

Tanár : Cséfy Flórián.

16. Közegészségtan.

IV. osztály.

Az élet általános feltételei.

1. *A levegő.* (Rendes alkatrészei. Tisztatlanságai. Az emberi szervezet melegforgalma. Melegség-szabályozás a bőr által. Meghülés. Szelek. Légnyomás. Napvilág.)

2. *A talaj.* (Egészségi tekintetben fontos tulajdonságai. Likacsossága és átjárhatósága viz és levegő számára. Talajviz. Összefüggés a talajviz és a fertőző betegségek között. Talajlég és talajszellőzés. Talajtisztaság. Talajszennyezés. Temető.)

3. *Az éghajlat.* (Okai. A tengereknek, a talaj emelkedettségének, az erdőknek, a szeleknek stb. hatása az éghajlatra. Az eső mennyisége és eloszlása. A betegség földrajzi eloszlása. Acclimatisatio.)

4. *Társas együttélés, falu és város.* (A helységek kedvezőtlen viszonyai. A szegények városrésze. Építési szabályzat. Olcsó és egészséges lakás. Vizellátás. Hulladékok eltakarítása. Csatornázás és kihordás.)

5. *A lakóház.* (A ház egészségi jelentősége. Az építés helye. Épület-anyagok. Belsőszerkezet. Természe-

tes szellőzés. Mesterséges szellőztetés. Fűtés és annak módjai. Világítás.)

6. *A ruházat, a bőrápolása, a fürdés.* (Öltözet. Elpuhulás és edzés. A divat hibái. Az öltözet egyes darbjai. Az ágy. A test felszine és a kiválasztás.)

7. *A táplálkozás.* (A test működése és az anyag elhasználása. Emésztő nedvek. Tápláló anyagok. Éhezés. Állati és növényi táplálék. Tápszükséglet. Élvezet-nyújtó szerek. Különböző népcsoportok élelmezése. A hus. Enyvyanyagok. Tojás. A tej és készítményei. Hamisitása. Gabona, liszt és kenyér. Hüvelyesek. Gyümölcs. Szesz italok. Iszákosság.)

Az élet feltételei a különböző korosztályokban.

1. *A gyermekkor.* (Ujszülöttek halandósága és ennek okai. Társadalmi viszonyok. A czélszerütlen táplálás. Dajkaság és dajkaügy. Kisdedóvódák. Gyermekszoba. Gyermekbetegségek.)

2. *Az iskola.* (Gyermekkertek. Az iskola hiányosságai. A fennálló tanítás-mód hiányai. Iskolások betegségei. Az iskola-pad, a terem, az épület. Testgyakorlat.)

3. *A foglalkozás.* (A munka. Kifáradás. Műhelyek.)

4. *Járványos betegségek.* (Járványtan. Járványok történelme. Halandóság. Fertőző betegségek. Kanyaró. Vörheny. Himlő. Hagymáz. Diphtheritis. Cholera. Vérhas. Influenza. Pestis. Óvó módszerek. Miazmás betegségek. A helyi viszonyok hatása. Az elterjedés módja. Fertőtlenítés és annak módjai. Veszteglő intézetek. A helységek egészségi állapotának javítása.)

Mentő-eljárás.

Ki köteles segély-nyújtásra? Tömeges sebesülés. Sebesült szállítása. Vérzés. Szilánk a sebben. Elszakadt

végtag. Törött végtag. Zúzódas. Ficzam. Lefforázás. Égetés. Fagyás. Ápolás. Kötés. Göresök. Ájulás. Guta. Fulladás. Vízbefulás. Mérgezések és azok szokásos nemei. Ellenszerek.

Fontosabb tápszerek egészségtani vizsgálata.

A víz. A víz összes fertőző anyagainak és tisztálanságainak vizsgálata és azok kimutatása. Tisztítás. Filtrálási módszerek. Az emberek vízszükséglete és vízszolgáltatás.

A bor. Hamisitások kimutatása.

Az eczet. Hamisitások kimutatása.

A tej. Hamisitások kimutatása.

A vaj. Hamisitások kimutatása.

Heti óraszám: 1.

Tanár: Dr. Bahula József, orvostudor.

17. Testgyakorlat.

I. II. osztály.

Torna- és katonai rendgyakorlatok. Szabadgyakorlatok.

Heti óraszám: 1.

Tanár: Hemmerich Károly.

III. IV. osztály.

Az előbbieket ismétlése mellett szergyakorlatok és játékok.

Heti óraszám: 1.

Tanár: Hemmerich Károly.

B) A gyakorlóiskolában.

A gyakorlóiskolában a tananyag a magyarországi latin- és görögsertartású róm. kath. pópiskolák szá-

mára kiadott tanterv szellemében és terjedelmében dolgoztatott fel, mégis az iskola sajátlagos helyzete követelte eltéréssel.

1. Hittan.

I.—IV. osztály.

Hetenkint 2 óra. Tankönyv az I. és II. osztályban: „Esztergomi elemi katekizmus“ és Roder Alajos Bibliái történet kisebb gyermekek számára. Tananyag az I-ső osztályban: Az imádságról. Az ember végcélja és rendeltetése. A hit. A teremtő, megváltó és megszentelő Isten. Alkalmas bibliai történetek. Tananyag a II. osztályban: Az ember végcélja és rendeltetése. A hit. A teremtő, megváltó és megszentelő Isten. Az anyaszentegyház. A parancsolatok. A bűn és erény. A malaszt és eszközei főbb vonásokban. Az ó- és uj-szövetségi történetek röviden és kérdések után.

Tankönyv a III és IV. osztályban: „Esztergomi kis katekizmus“ és Roder Alajos Bibliái történet iskolai könyvül középkori gyermekek számára. Tananyag együtt a két osztályban: Az ember végcélja és rendeltetése. A hit. A 12 ágazat. A két főparancs. Az Isten 10 és az anyaszentegyház 5 parancsa. A bűn. A keresztény erény és tökéletesség. A malaszt és eszközei. — Az ó- és uj-szövetségi történetek bővebben és elbeszélteileg. Hitoktató: Hradek Károly.

2. Beszéd- és értelemgyakorlat.

Közösen I.—IV. osztály heti 3 félórán. Az egyede-
ket tüzetes szemléltetése évenként váltakozik.

Iskola: a) tanszerek, b) butorok, c) tanterem részei.

Szüleik: a) a ház részei, b) család, c) az ember.

Udvar: a) gazdasági épületek, b) házi állatok.

Helység: a) házsor, utcza, magán- és középületek; b) község s a lakók foglalkozása.

Határ: a) kert, mező, erdő állatai, b) kert, mező, erdő növényei, c) mocsár és víz állatai és növényei.

Légkör: Égi testek. Isten.

3. Irvaolvasás.

Heti 5 félórán. Tankönyv: Bárány I. „ABC“ és „Első olvasókönyv.“ Bárány-Fuchs német „ABC.“

Írási és olvasási előgyakorlatok, a kis és nagy betűk ismertetése, a folyékony olvasás gyakorlása. Német kisbetűk ismertetése.

4. Olvasás.

II. oszt. heti 3 félórán. Tankönyv: Komáromy-Péterfy „Képes olvasókönyv.“ II. oszt. számára.

A készséggel és értelemmel való olvasás. *Az olvasmányok a beszéd-értelemgyakorlatok sorrendjét követik, hogy azt támogassák.*

III. oszt. heti 3 félórán. Tankönyv: Komáromy-Péterfy „Képes olvasókönyv“ III. osztály számára.

Az értelmes és hangsúlyos olvasás.

IV. oszt. heti 4 félórán. Tankönyv: Komáromy-Péterfy „Képes olvasókönyv“ IV. oszt. számára.

Az olvasókönyvekben foglalt történelmi, természetrajzi és természettani olvasmányok teszik a történelem, természetrajz és természettan anyagát.

A III. és IV. osztálynak olvasmányai részben az évszakok, részben a földrajz menete szerint rendeztetnek.

5. Nyelvgyakorlatok.

II. oszt. heti 2 félórán. Tankönyv: Komáromy-Lajos „Magyar nyelvtan“ II. oszt. számára.

Szótan. mondattan. A tőmondat. A tőmondat jelentésére nézve állító, kérdő, tagadó- és felkiáltó mondat. A mondat főrészei. A tőmondat szörendje és egyeztetése. Fogalmazás, a helyesírás elemei.

III. oszt. heti 3 félórában. Tankönyv: Komáromy Lajos „Magyar nyelvtan“ III. oszt. számára.

Szótan. Bővített mondat. Jelző-, tárgy- határozói bővítések. Fogalmazás. Anyaga a beszéd-értelemgyakorlatok anyagából s az olvasókönyvből vétetik. A helyesírás gyakorlása.

IV. osztály heti 3 félórában. Tankönyv: Komáromy L. „Magyar nyelvtan“ IV. osztály számára.

Összetett mondat. Igeragozás, szóképzés. Fogalmazás. Anyaga az olvasókönyvből merített.

6. Számolás.

I. oszt. heti 2 félórában.

A számok 1—20-ig mindendoldalulag ismertetve. Pénz- és mértékisme e körben.

II. oszt. heti 2 félórában. A számok 1—100-ig; pénz- és mértékisme e körben.

III. oszt. heti 3 félórában. A számok 1000-ig. Az 1000-nél nagyobb számok helyes kiírása, kimondása. A négy alapművelet fejben és jegyekkel. Pénz- és mértékisme. Többnevű számok szétbontása és összevonása.

IV. oszt. heti 3 félórában. Teljes mértékisme. Többnevű számokkal, közönséges- és tizedes törtekkel való számolás. Kettőstétel. Kamatszámolás. Területszámolás.

7. Földrajz.

III. oszt. heti 2 félórában. Szülőföldje (Baranya) földrajzi, történelmi és természetrajzi ismertetése közben általános földrajzi fogalmak. A haza általánosságban.

IV. oszt. heti 2 félórában. Tankönyv: Kuttner—Suppan „Földrajz.“

A haza tüzetes ismertetése. Az osztrák-tartományok, Európa és a többi földrész.

8. Szépirás.

Közösen heti 1 félórában. Irás ütenyezés után. A folyóírást másolással gyakorolják csendes foglalkozási órákon.

9. Rajz.

II. III. IV. oszt. közösen heti 3 félórában.

II. oszt. Egyenes vonalú sík építmények pontjelzetes irkába rajzolva.

III. IV. oszt. Egyenes- és görbevonalú sík építmények és természeti tárgyak rajzolása árnyékolással és anélkül. (Sima rajzlapokra.)

10. Ének.

Közösen I.—IV. oszt. heti 2 félórában. a) Egyházi énekek. Zsasskovszky „Ének- és imafüzér“-e nyomán. b) Iskolai dalok az „Egri kis lantos“-ból.

II. Melléktárgy. Németolvasás.

II. oszt. heti 1 félórában. Tankönyv: Bárány—Fuchls „ABC“ és „Erstes Lesebuch.“ A német nagy betűk ismertetése s olvasás gyakorlása.

III.—IV. oszt. heti 2 félórában. Tankönyv: Bárány—Fuchs „Drittes Lesebuch.“ A folyékony olvasás gyakorlása.

12. Testgyakorlás.

I.—IV. oszt. Közösen óráközökben. Nyáron 2 órában hetenkint. Szabad- és rendgyakorlatok.

IV.

Vizsgálatok.

a) A pécsi tanítóképző-intézetben az 1896/7-iki *osztályvizsgálatok* a hit- és neveléstaniak kivételével, melyek közül az elsők ns. és ft. Hanny Gábor kanonok, egyhm. tanfelügyelő ur, a másodikon ns. és ft. Szeifricz István székesegyházi örkanonok ur elnökölt, — az igazgató elnöklete alatt folytak le, és a következő sorrendben tartattak meg:

- Május 22-ikén . . . Hittanból.
- „ 28-ikán . . . Neveléstani tárgyakból.
- „ 29-ikén . . . Németnyelvből.
- „ 31-ikén . . . Magyar nyelvből és irodalomból.
- Junius 1-jén . . . Számtanból.
- „ 2-ikán . . . Alkotmánytanból.
- „ 3-ikán . . . Mértanból.
- „ 4-ikén . . . Vegytanból.
- „ 5-ikén . . . Természettanból.
- „ 8-ikán . . . Földrajzból és Történelemből.
- „ 9-ikén . . . Zenéből.
- „ 10-ikén . . . Természettan- és Gazdaságtanból.
- „ 10-ikén délután 6—7 óráig a tornaszatból.
- „ 11-ikén . . . Magánvizsgálatok.
- „ 12-ikén délután 4 óraker szent. gyónás.
- „ 13-ikán szent. áldozás.
- „ 14-ikén reggeli ³/₄ óraker „Te Deum.“

A gyakorlóiskolában junius 25-ikén, ns. és ft. Károly Ignác apátplébános és pécsegyházkerületi esperes tanfelügyelő ur elnöklete alatt, nagyszámu diszes közönség jelenlétében, és érdeklődése mellett volt a vizsgálat.

Ns. és ft. Hanny Gábor kanonok, egyhm. tanfelügyelő ur kegyes intézkedéséből, a negyedéves tanítójelöltek „A pécsegyházkerületi r. kath. tanítók névtára“-t, mely a népoktatási orsz. törvények, és a kath. tanügy intézését megállapító püsp. rendszabályok gyűjteményén kívül, még a pécsegyházkerületi népiszkolák történelmét is magában foglalja, a vizsgálatok szerencsés befejezése alkalmából jutalmul megkapták. Fogadják ő nagysága ezen lekövetendő figyelméért, valamint a „Kath. Paedagogia“ című folyóiratnak saját költségén az intézet számára történt szives megrendeléseért — mindnyájunk hálás köszönetét!

Az igazgató pedig az intézetnek általa irt történelmével ajándékozta meg a most végzett növendékeket. A gyakorlóiskolások, midőn az első szent áldozáshoz járultak, és az ünnepélyes vizsgálat után különféle emléktárgyakban részesültek, buzdításul a jóban való állhatatosságra.

b) A tanképesítési vizsgálatok írásbeli része 1897. junius 14. és 15-ikén, a szóbeli pedig 16., 18. és 19-ikén tartott, ns. és ft. Hanny Gábor kanonok, egyhm. tanfelügyelő ur elnöklete alatt, ns. Salamon József kir. tanácsos, baranyamegyei kir. tanfelügyelő ur, és a tanári kar, mint vizsgáló bizottság jelenlétében.

A kir. tanfelügyelő ural királyi tanácsosi minőségében első ízben lévén szerencsénk találkozhatni: az egyhm. tanfelügyelő ur meleg szavakban adott kifejezést maga, és a tanári kar érzelmeinek, és a kitüntetés fölötti őszinte örömeinek. A felszólalást lelkes éljenek követték!

A tanítási gyakorlat- és a testgyakorlatból junius 11. és 12-ikén tettek vizsgálatot a jelentkezők.

A pécsi tanítóképző-intézetben a tanképesítések 1894. május 12-én 1525. sz. a. kelt egyházhatalósági intézkedésnél

fogva már 1894/5-iki isk. évben, és ettől kezdve szakadatlanul, a hgprimás által 1893. nov. 3-án 5992. sz. a. jóváhagyott, s a nm. vallás- és közoktatási m. kir. miniszternek 1894. febr. 3-án 54,550 sz. a. kelt átiratával tudomásul vett szabályzat alapján ejtetnek meg. Szívesen adnók e szabályzatot teljes egészében, de térszűke miatt csupán csak a fontosabb intézkedések kivonatát közöljük:

1. §.

Az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. 102., 114., és 134. §§-aiban foglalt rendelkezések s a magyarországi latin és görög-szertartású róm. kath. tanító- illetőleg tanítónő-képző intézetekre vonatkozó rendszabályok 11. §-a értelmében, rendszerint június havában képesítő vizsgálatok tartatnak.

2. §.

A tanító, illetőleg tanítónői képesítő vizsgálatokra jelentkezhetnek:

a) Mindazok, kik a képzőintézetben az egész tanévfolyamot legalább elégséges eredménnyel bevégezték, s a három éves tanfolyam bevégezése után egy, legfeljebb két évig tanítással gyakorlatilag foglalkoztak, és erkölcsi tekintetben is a tanítói pályára valóknak bizonyultak.

b) Oly egyének, kik magukat a tanítói pályára gyakorlatilag és magánuton elméletileg képezték. (1868. évi. XXXVIII. t.-cz. 133. §.)

Képesítő vizsgálat rendszerint csak annál a képzőintézetnél tehető le, melyben az illető jelentkező a tanfolyamot végezte.

Indokolt esetben azon egyházi főhatóság, melyhez az intézet tartozik, kivételesen megengedheti, hogy olyan jelentkezők is tehessenek képesítő vizsgálatot, kik a tanfolyamot más intézetnél végezték.

4. §.

Magánuton készült jelöltek képesítő vizsgálatra csak az illetékes egyházi hatóságnak a vallás- és közoktatásügyi miniszter egyetértő engedélyével bocsáthatók a következő feltételek alatt:

a) Ha a vizsgálat idején férfi-jelöltek 19-ik, nő-jelöltek 18-ik életévüket betöltötték, vagy ha a fenforgó korhiányra nézve az illetékes egyházi főhatóság ajánlására a vallás- és közoktatásügyi minisztertől korengedélyt nyertek.

b) Ha a képző-intézetbe való felvételre nézve a törvény 86. és 108. §§-aiban előirt előképzettséget valamely nyilvános iskola bizonyítványával igazolhatják.

Férfiaknál követeltetik: a közép- vagy polgári iskola IV. osztályának, vagy a felső népiskolának bevégezése. Nőknél: a polgári- vagy felsőbb leányiskola IV. osztályának, vagy a felső népiskolának bevégezése.

c) Ha legalább egy évig valamely iskolában tanítással gyakorlatilag foglalkoztak.

d) Ha erkölcsileg kifogástalanok, testileg épek és a tanítói pályára alkalmasak.

5. §.

Képesítő vizsgálatra nem bocsáthatók azok, akik:

a) ily vizsgálaton kétszer vettek vissza (1868. 38. t.-cz. 104., 114. §§-ai.);

b) bűnvádi kereset miatt bíróilag el voltak ítélve;

c) akiket valamely tanintézetből az illető hatóság erkölcsi kihágás miatt kizárt;

d) akik oly betegségben vagy fogyatkozásban szenvednek, hogy emiatt hivataluknak megfelelni képesek nem lennének.

6. §.

A 4. §-ban felsorolt követelményeknek megfelelő jelentkezők kötelesek a képesítő vizsgálatra bocsátás előtt a képző-intézet egyes osztályaiban tanított anyagból korukhoz mérten meghatározandó, rendszerint fél évi időközökben osztályvizsgálatokat tenni, kivételes esetben az időköz megrövidítésére az illetékes egyházi főhatóság ad engedélyt.

9. §.

A képesítő vizsgálat megtartásával felruházott vizsgáló bizottság az egyházmegyei főtanfelügyelőnek elnöksége alatt áll, a képző-intézet tanári testületéből és esetleg a királyi tanfelügyelő, vagy a vallás- és közoktatásügyi miniszter által a vizsgálatához kirendelt biztosból.

10. §.

A képesítő vizsgálat elméleti és gyakorlati. Az elméleti vizsgálat részben írásbeli, részben szóbeli és kiterjed az 1868. évi 38. t.-cz. 88. és 111. §§-aiban elrendelt tantárgyakra, a fennálló tantervekben előírt terjedelemben.

A gyakorlati vizsgálat írásbeli dolgozatból és gyakorlati tanításból áll.

A képesítő vizsgálaton egyetlen tárgyból sem menthető fel senki semmi indokból és semmi szín alatt.

11. §.

Az írásbeli vizsgálaton a következő dolgozatok készítenődők:

a) Értekezés magyar nyelven a neveléstan köréből választott valamely tárgyról oly célból, hogy egyfelől a jelöltnek alapos nyelvtani ismeretei, helyes gondolkozása, gondolatainak írásban való szabatos kifejezése, másfelől a neveléstan és segédtudományai körében való tájékozottsága is megítélhető legyenek.

Erre a dolgozatra négy óra időt kell adni.

b) Fordítás németről magyarra szótár segítségével. Idő 4 óra.

c) Két geometriai feladat megoldása, amelyekből a jelöltnek e tantárgyban való tájékozottsága és a számvetésben való biztossága is kiderüljön. Idő 4 óra.

d) Valamely mértani test vagy egyszerű tárgy rajzolása látszat szerint szabad kézzel, arnyékolással. Idő 4 óra.

e) Egy lap szépírás. Idő egy óra.

Azok a jelöltek, akik a magyar nyelven kívül még más hazai nyelven való tanításra kívánják magukat képesíttetni, kötelesek az a) alatti dolgozat egy részét ezen nyelven is megírni. Erre két órai idő adható.

12. §.

Az írásbeli dolgozatok feladatainak megállapíthatása végett az igazgató a vizsgáló tanároktól megfelelő feladványokat kér és pedig az értekezésre és a fordításra 3—3-at, a geometriából 8 at.

A feladványokat az igazgató a vizsgálatra jelentkezők névsorával együtt az egyházmegyei főtanfelügyelőnek felküldi, ki a magyar értekezésre és a fordításra egy-egy feladványt, — a mértanra a jelölt szabad választása szerinti kidolgozás végett négy tételt választ ki. Azonban, ha a feladványokat nem helyeselné, azokat módosítja, vagy ujakat tűz ki. Azután minden írásbeli

dolgozat feladványait külön borítékba zárva, pecsét alatt az igazgatóságnak visszaküldi, egyszersmind a szóbeli vizsgálatok idejét is kitüzi.

16. §.

A jelölt, kinek minden írásbeli dolgozata legalább is elégséges eredményű, szóbelire bocsáttatik. Aki a neveléstani dolgozathoz elégtelen eredmény-jegyet nyert, megbukottnak tekintendő és szóbeli vizsgálatra nem bocsátható. A többi írásbeli dolgozatokból kapott legfeljebb két elégtelen osztályzattal a jelölt a szóbeli vizsgálatra bocsátható ugyan, de az illető tárgyakból ott behatóan megvizsgálandó.

Ha azonban a paedagogiai dolgozat be nem számításával kettőnél több dolgozata elégtelen, a jelölt szóbeli vizsgálatra nem bocsátható.

18. §.

A szóbeli vizsgálat rendszerint csak a következő tantárgyakra terjed ki, a melyek az írásbeli vizsgálatnak nem képezték tárgyát:

1. Hit- és erkölcsstan.
2. Neveléstan.
3. Oktatási módszertan.
4. Magyar nyelv és irodalom.
5. Hazai- és világtörténelem.
6. Hazai alkotmánytan.
7. Földrajz
8. Számtan.
9. Természettudományok és gazdaságtan (tanító-nőknél háztartástan és gyakorlati női kézimunka).
10. Gyakorlati és elméleti vizsgálat az énekből és zenéből (tanító-képzőkben hegedű és zongora vagy orgona, tanítónő-képzőkben zongora).

11. Tanító-képzőkben gyakorlati vizsgálat a testgyakorlatból és vezénylésből.

Azok a jelöltek, akik magukat a magyar nyelven kívül más hazai nyelven való tanításra is képesítettnek kívánják, az illető nyelven kötelesek néhány kérdésre felelni.

A vizsgálat terjedelmére nézve irányadó a tanterv.

22. §.

Az oly jelölt, ki a képesítő vizsgálaton három, vagy több tantárgyból nyert elégtelen osztályzatot az összes tantárgyakból egy év múlva tartozik ismételni a vizsgálatot.

Az oly jelölt, aki a képesítő vizsgálaton legfeljebb két tantárgyból elégtelen osztályzatot nyert, javítóvizsgálatot tehet.

Ha ez alkalommal a vizsgálat csupán egy tantárgyból nem sikerül, abból a tárgyból a javítóvizsgálatot még egyszer ismételtetheti; ha azonban vizsgálata mindkét tárgyból nem sikerül, akkor az egész képesítő vizsgálatnak még egyszer és utolszor leendő ismétlésére utasítandó.

Azok, akik vizsgálat közben annak tovább folytatásától elfogadható okból önként visszalépnek, nem osztályoztatnak és úgy tekintetnek, mintha egyáltalán nem tettek volna vizsgálatot. Aki azonban háromszor lépett vissza, többé vizsgálatra nem bocsátható.

24. §.

Az elemi népiskolai tanítói oklevelek azok részére, akik képesítettnek nyilváníttattak, az anyakönyv alapján állítandók ki; azokat az elnök, a kir. tanfelügyelő, esetleg a vizsgálatához kirendelt miniszteri biztos és a

bizottság többi tagjai írják alá és azok az intézet pe-
csétjével ellátandók. Az oklevelek bélyegmentesek.

Az oklevélben megemlítendő, hogy a jelölt a képző-
intézetet rendesen végezte, avagy magánuton készült.

Oly jelölteknek, a kik a törvény szerinti életkort
(férfiaknál 19, nőknél 18 évet) még nem töltötték be, az
oklevél csak ama kor betöltése után szolgáltatható ki.
Ilyeneknek kívánatra a vizsgálat eredményéről egyszerű
bizonylat adható ki.

27. §.

A tanítói képesítő vizsgálat díja intézeti növendé-
kektől 10 frt, magánuton készültektől 20 frt.

Az egész vizsgálat ismételése esetén 10 frt, javító-
vizsgálatért 5 frt. díj fizetendő. Minden oklevélért, ille-
tőleg bizonyítványért 1 frt díj jár.

Ezek a díjak mindig előre fizetendők.

A vizsgálati szabályzat 11 és 12. §§. értelmében
a kitűzött írásbeli tételek voltak

1) a tanítás és nevelés köréből:

„Hogyan tanítsuk a magyar nyelvet, idegen tan-
nyelvű népiskolában, hogy a magyarosítás számottevő
eredményrel történhessék.“

2) A német nyelvből: „Die kleine Wohlthäterin“
című olvasmány magyar fordításul.

3) A mértanból: I. Valamely templomtorony teteje
szabályos 6-élű gúla. Az oldallapok alapvonala 1.75
m. és e lapok magassága 7.2 m. Vajjon hány m² bádóg
kivántatik befödésökre ?

II. Valamely megaranyozandó toronygomb tömör-
sége 12 m³. Mennyibe kerül az aranyozás, ha m²-jének
240 korona az ára ?

III. Hány liter víz fér oly üres gömbbe, melynek
külső átmérője 30 cm., falának vastagsága pedig 2.3 cm ?

IV. Mennyivel súlyosabb 2 m³ ólom, mint 2.5 m³ öntött
vas ? (Az ólom fajsúlya = 11.4, az öntött vasé 7.79.)

4) A szabadkézi rajzból: A tanterem ajtajának
távlati rajza a fölkéivel együtt.

5) A szépírásból: A táblára felírt magyar szöveg-
nek tetszetős betűkkel való írása.

Összesen 30-an jelentkeztek a képesítő vizsgálatra,
s mind a 30-an az írásbeli alapján szóbelire bocsájtat-
tak. A szóbeli vizsgálat végeztével az egyházmegyei
tanfelügyelő ur ő nagysága mint elnök, a következő
eredményt hirdette ki: az elemi tanképesítési vizsgála-
tot 1 jelölt kitüntetéssel; 8 jelesen; 13 jól; 8 elégsé-
gesen állotta ki. Hárman a nevelés-, számtanból, és
magyar nyelvből javító vizsgálatot tettek és „elégséges“
általános osztályzattal szintén képesítve lőnek.

V.

Statisztikai kimutatás.

1. A tanítójelöltek létszáma, vallása és anyanyelve.

Osztály	L é t s z á m		Vallás szerint				Nyelv szerint		
	év elején	év végén	róm. kath.	ág. ev.	ev. ref.	izr.	magyar	német	horvát
I.	33	32	32	—	—	—	32	—	—
II.	13	12	12	—	—	—	12	—	—
III.	17	14	14	—	—	—	14	—	—
IV.	17	17	17	—	—	—	17	—	—
Összesen	80	75	75	—	—	—	75	—	—

2. A tanítójelöltek származása, életkora és szülők polgári állása.

A növendék származási helye	S z ü l e t é s i é v e									
	1876	1877	1878	1879	1880	1881				
Baranyamegyei	48									
Somogymegyei	11	5	12	15	18	18				
Tolnamegyei	8					6				
Bács-Bodroghmegyei	1	A szülők polgári állása								
Csongrádmegyei	1									
Fehérmegyei	1									
Komárommegyei	1									
Nyitrai	1									
Pestmegyei	1									
Zalamegyei	1									
Alsó-Ausztriai	1									
	12						26	8	6	23
Összesen	75									

A tornaközi nyári tanfolyam van, és az intézetnek e szférán elkülönített kethelyiségben tartatik. *Legyenek. Látog. a gyák. iskol. annyit jelent, mint látogatás a gyakorlati-iskolában.*

Óra	Hétfő	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat	Osztály				
							I.	II.	III.	IV.	
6-7	Magyar	Számítan	Német	Számítan	Német	Számítan	I.	Magyar	Magyar	Magyar	Magyar
	Hittan	Földrajz	Hittan	Magyar	Földrajz	Hittan	II.	Hittan	Látog. a gyák. iskol.	Hittan	Hittan
	IV. Gyakorlati felépés	Látog. a gyák. iskol.	Látog. a gyák. iskol.	Gyakorlati felépés	Látog. a gyák. iskol.	Látog. a gyák. iskol.	III.	Magyar	Magyar	Magyar	Magyar
8-9	Magyar	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Magyar	IV.	Magyar	Hittan	Magyar	Magyar
	Magyar	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Magyar	I.	Magyar	Hittan	Magyar	Magyar
	Látog. a gyák. iskol.	Számítan	Magyar	Számítan	Számítan	Számítan	II.	Látog. a gyák. iskol.	Számítan	Látog. a gyák. iskol.	Látog. a gyák. iskol.
9-10	Számítan	Hittan	Magyar	Számítan	Számítan	Számítan	III.	Számítan	Hittan	Számítan	Számítan
	Földrajz	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	IV.	Földrajz	Hittan	Földrajz	Földrajz
	Magyar	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	I.	Magyar	Hittan	Magyar	Magyar
	Magyar	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	II.	Magyar	Hittan	Magyar	Magyar
	Látog. a gyák. iskol.	Számítan	Magyar	Számítan	Számítan	Számítan	III.	Látog. a gyák. iskol.	Számítan	Látog. a gyák. iskol.	Látog. a gyák. iskol.
10-11	Számítan	Hittan	Magyar	Számítan	Számítan	Számítan	IV.	Számítan	Hittan	Számítan	Számítan
	Földrajz	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	I.	Földrajz	Hittan	Földrajz	Földrajz
	Magyar	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	II.	Magyar	Hittan	Magyar	Magyar
	Magyar	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	III.	Magyar	Hittan	Magyar	Magyar
	Látog. a gyák. iskol.	Számítan	Magyar	Számítan	Számítan	Számítan	IV.	Látog. a gyák. iskol.	Számítan	Látog. a gyák. iskol.	Látog. a gyák. iskol.
11-12	Számítan	Hittan	Magyar	Számítan	Számítan	Számítan	I.	Számítan	Hittan	Számítan	Számítan
	Földrajz	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	II.	Földrajz	Hittan	Földrajz	Földrajz
	Magyar	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	III.	Magyar	Hittan	Magyar	Magyar
	Magyar	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	IV.	Magyar	Hittan	Magyar	Magyar
	Látog. a gyák. iskol.	Számítan	Magyar	Számítan	Számítan	Számítan	I.	Látog. a gyák. iskol.	Számítan	Látog. a gyák. iskol.	Látog. a gyák. iskol.
3-4	Számítan	Hittan	Magyar	Számítan	Számítan	Számítan	II.	Számítan	Hittan	Számítan	Számítan
	Földrajz	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	III.	Földrajz	Hittan	Földrajz	Földrajz
	Magyar	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	IV.	Magyar	Hittan	Magyar	Magyar
2-3	Számítan	Hittan	Magyar	Számítan	Számítan	Számítan	I.	Számítan	Hittan	Számítan	Számítan
	Földrajz	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	II.	Földrajz	Hittan	Földrajz	Földrajz
	Magyar	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	III.	Magyar	Hittan	Magyar	Magyar
	Magyar	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	IV.	Magyar	Hittan	Magyar	Magyar
	Látog. a gyák. iskol.	Számítan	Magyar	Számítan	Számítan	Számítan	I.	Látog. a gyák. iskol.	Számítan	Látog. a gyák. iskol.	Látog. a gyák. iskol.
6-7	Számítan	Hittan	Magyar	Számítan	Számítan	Számítan	II.	Számítan	Hittan	Számítan	Számítan
	Földrajz	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	III.	Földrajz	Hittan	Földrajz	Földrajz
	Magyar	Hittan	Magyar	Hittan	Hittan	Hittan	IV.	Magyar	Hittan	Magyar	Magyar

5. A gyakorló-iskola órarendje. 1896⁶ 7.

Ór.	Hétfo	Kedd	Szerda	Csütörtök	Péntek	Szombat
0	—	—	—	—	—	—
1	Beírás	<i>Szántan</i>	<i>Irado.</i>	Számítás.	Beírás.	<i>Irado.</i>
2	<i>Myetlan</i> Fogalm.	Figyel. Számol.	Ir.	Számol.	Fogalmazás	Ir.
3	Figyel. IV.	Számol. III.	Ir. III.	Figyel. IV.	<i>Poldr.</i> III. Rajzol.	Ir.
4	Fogalmaz. <i>Myetlan</i>	"	"	Számol.	<i>Poldr.</i> III. Rajzol.	Ir.
5	"	"	<i>Termtan</i>	Számol.	Előkészül.	<i>Myetlu.</i>
6	Beírás.	Számol.	Enek	Hítan	Számol.	Hítan
7	Fogalm.	"	"	"	Figyel.	"
8	<i>Myetv.</i> III.	"	"	"	Figyel.	"
9	Figyel.	"	"	"	Fogalm.	"
H a z a b o g s á j t a n a k.						
10	—	—	Ottas.	Fogalm.	—	Rajz.
11	—	—	Fogalmazás	—	—	Rajz.
12	<i>Szántan</i>	Számol.	<i>Poldr.</i> III. Rajzol.	<i>Myetlan</i>	Számol.	Figyel.
13	Figyel.	<i>Szántan</i>	Előkészül.	Figyel.	Figyel.	Rajz.
14	—	—	—	—	—	—
15	—	—	—	—	—	—
16	<i>Irado.</i>	Beírás.	Számoló	Beíktirás.	Beírtás.	Számoló
17	—	—	—	—	—	—
18	—	—	—	—	—	—
19	—	—	—	—	—	—
20	<i>Szántan</i>	<i>Poldr.</i> III. Rajzol.	Ottas.	Figyel.	<i>Myetlan</i>	Rajz.
21	Figyel.	<i>Szántan</i>	Fogalm.	Figyel.	Figyel.	Figyel.
22	—	—	—	—	—	—
23	—	—	—	—	—	—
24	—	—	—	—	—	—
25	—	—	—	—	—	—
26	—	—	—	—	—	—
27	—	—	—	—	—	—
28	—	—	—	—	—	—
29	—	—	—	—	—	—
30	—	—	—	—	—	—
31	—	—	—	—	—	—
32	—	—	—	—	—	—
33	—	—	—	—	—	—
34	—	—	—	—	—	—
35	—	—	—	—	—	—
36	—	—	—	—	—	—
37	—	—	—	—	—	—
38	—	—	—	—	—	—

A római számjелеk a tantóképzési jelentevő osztályt jelzi k. Tesztgyakorlás órák között. Nyári hónapokban hétfőn és pénteken 4–5-ig.

4. Kimutatás a gyakorlóiskoláról.

Vallásra	Anyanyelvre					Illetőségére nézve volt					Évközben								
	R. k.	Év. ref.	Magyar	Német	Horvát	Más ny.	Összesen	Pécsi	Bar. m.	Tolnám.	Somogym.	Horvát-Szlav. or.	Összesen	Az év elején beíratott	Meggilt	Elköltözött.	Kimaradt	Az év végén	Összesen
38	2	40	30	10	—	40	26	9	3	1	1	40	44	1	1	2	40	44	

a) A tanítóképző-intézet növendékeinek érdemsorozata.

I. osztály.

A tanuló neve	Magyar																	
	Erkölcsei viselkedés	Figyelem	Szorgalom	Hittan	Tételek és Lelektan olvasás és szav.	nyelvitan	fogalmazás	Német nyelv	Számitan	Földrajz	Természettan	Ének	Zene	Hegedűlés	Rajz	Szépirod.	Tessigyakorlat	Általános osztályzat
Allinger János	2	2	3	5	5	4	4	4	4	4	3	4	4	2	4	4	3	II.r.
Bayer Mihály	3	3	3	3	2	2	3	3	4	3	3	2	2	1	2	3	1	I.r.
Brutky József	3	3	4	5	3	4	4	4	5	4	4	2	4	2	4	3	2	II.r.
Burits János	2	2	3	1	1	1	2	3	3	2	2	3	3	3	2	1	I.r.	
5 Frisch Jakab	2	2	3	4	4	3	4	3	4	4	4	2	3	2	2	1	I.r.	
Gász József	2	2	2	1	2	1	1	3	4	2	3	1	2	1	3	2	4	I.r.
Glatt Adolf	1	2	3	3	4	2	2	2	4	4	3	3	1	2	2	4	2	I.r.
Göbel Károly	3	2	3	2	3	3	2	2	4	4	2	3	4	3	3	3	3	I.r.
Györfvály Imre	3	3	3	4	4	2	1	1	4	4	3	4	4	4	3	3	4	I.r.
10 Hadanich Endre	3	3	3	1	3	1	2	1	3	4	1	3	3	3	4	3	2	I.r.
Heiberle János	2	3	3	1	1	1	2	2	2	2	2	4	4	4	3	2	1	I.r.
Heil Sebestyén	1	2	2	2	2	2	2	2	4	1	3	1	1	1	1	2	1	I.r.
Heisinger János	2	2	3	3	3	2	2	2	3	4	3	3	3	3	2	1	2	I.r.
Hermesz Ödön	3	3	4	5	5	4	5	5	4	5	4	5	5	4	4	4	4	II.r.
15 Hátay Ferenc	3	3	3	3	3	2	3	2	3	2	3	4	4	4	3	4	3	I.r.
Kávé János	3	2	3	3	2	4	4	3	4	4	3	2	5	1	5	4	3	II.r.
Kutor Árpád	2	2	3	2	3	1	2	2	4	4	2	4	1	2	1	2	1	I.r.
Kurecz József	2	2	3	3	4	2	2	2	4	4	3	3	2	3	4	4	4	I.r.
Makk Ernő	3	3	4	5	5	2	5	4	5	4	4	4	4	4	4	4	4	II.r.
20 Makarits István	1	1	1	2	1	1	1	1	3	3	1	2	1	1	1	3	2	III.r.
Németh Gyula	3	3	4	5	4	4	4	4	4	5	1	4	5	4	4	4	4	II.r.
Papp Géza	3	3	3	3	4	2	4	3	4	4	3	4	4	3	4	4	4	I.r.
Probszt Rezső	3	3	4	5	4	3	4	3	3	4	4	3	3	4	3	2	1	II.r.
Schaffer Győző	3	3	4	3	4	4	4	3	5	4	4	4	3	2	3	2	3	II.r.
25 Straub János	1	1	1	1	2	1	1	1	3	4	1	2	1	1	1	2	4	I.r.
Svarda Dezső	3	3	3	1	3	2	1	1	4	4	1	3	2	4	4	3	3	I.r.
Szabó Sándor	3	3	3	4	5	2	3	2	4	4	4	3	4	4	3	3	3	I.r.
Szauter József	2	2	3	2	3	2	3	2	3	3	3	2	4	4	2	1	4	I.r.
Sznopek Zoltán	2	3	4	4	5	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	II.r.
30 Unterländer Ferencz	2	2	3	2	4	3	2	3	4	4	2	4	3	4	2	3	3	I.r.
Winkler Jenő	1	2	2	2	1	1	3	3	3	4	1	4	1	2	3	1	3	I.r.
Zsapka Gyula	2	3	3	4	3	3	3	3	3	4	4	2	4	1	3	3	2	I.r.

Kimaradt: Koszteszku János.

Magántanuló: Tormássy Mihály.

II. osztály.

A tanuló neve	Magyar																				
	Érkölcsei viselkedés	Figyelem	Szorgalom	Hittan	Tanításban olvasás és szav.	nyelvitan	fogalmazás	Német nyelv	Számitan	Mérian	Földrajz	Természettan	Ének	Zene	Hegedűlés	Rajzolás	Szépirod.	Tessigyakorlat	Általános osztályzat		
Flóri György	1	1	2	1	1	1	2	2	2	3	4	4	1	3	1	2	3	3	3	2	I.r.
Frühaufer Ferencz	2	2	3	3	4	4	3	3	4	4	4	4	4	3	4	4	4	2	2	1	I.r.
Gruber József	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	4	4	1	2	1	2	1	1	1	4	I.r.
Gyulay Ferencz	2	2	3	4	3	3	2	3	3	4	4	4	3	3	4	4	4	2	2	2	I.r.
5 Hering József	2	3	3	1	3	3	3	4	4	4	4	4	3	3	4	4	4	4	4	4	I.r.
Jarányi Lajos	3	3	2	3	4	1	3	3	4	4	4	3	3	3	3	3	1	1	1	I.r.	
Koronczy Nándor	1	1	2	1	1	1	3	3	3	4	4	4	2	3	2	2	3	1	1	2	I.r.
Lieber Emil	2	3	3	2	3	2	3	2	3	2	4	4	4	1	2	3	1	1	3	I.r.	
Reisner István	3	3	4	4	3	4	3	3	4	3	3	4	3	4	5	3	4	4	2	II.r.	
10 Seiler Bálint	1	2	3	4	3	4	3	3	3	4	4	4	4	3	2	2	2	3	3	I.r.	
Thomayer Géza	3	3	4	1	3	3	2	3	4	4	5	5	4	4	4	4	4	4	3	II.r.	

Betegsége miatt nem tett vizsgálatott: Hailand Ferencz.

Meghalt: Stibi József.

Magántanulók: Hauk Ferencz, és Oberritter Alajos.

b) A gyakorlóiskolások érdemsorozata:

I. osztály.

N é v	Magyar										
	Magaviselet	Szorgalom	Hitt- és erkölcstan	Beszéd- és értelm- gyakorlat	Magyar olvasás	Szépíráás	Számítan	Ének	Testgyakorlat	Német olvasás	Német írás
Bachmayer Gyula	2	2	3	3	3	3	3	3	2	3	3
Deutsch Kornél	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Gerzabek Vilmos	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Jantay Ottó	n	e	m	o	s	z	á	l	y	o	s
5 Kiss Jenő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Papp István	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2
Pálffy Lajos	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Poszek Vilmos	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
9 Valachi Bonifác	n	e	m	o	s	z	á	l	y	o	s

II. osztály.

N é v	Magyar													
	Magaviselet	Szorgalom	Hitt- és erkölcstan	Beszéd- és értelm- gyakorlat	Magyar olvasás	nyelvitan	fogalmazás	szépíráás	Számítan	Rajz	Ének	Testgyakorlat	Német olvasás	Német írás
Gasz Antal	1	2	2	1	2	1	2	2	2	2	2	1	2	2
Gergelics József	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	2
Kacsokovics Aladár	1	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	2	1	1
Magyar Lajos	n	e	m	o	s	z	á	l	y	o	s	t	a	t
5 Máté István	1	2	1	2	1	2	2	2	2	2	2	1	1	2
Schultz Imre	1	2	3	2	2	3	3	2	3	2	1	1	3	2
Szabó Imre, ev. ref.	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1	1	1	2
8 Weigl Jenő	1	2	3	2	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2

III. osztály.

N é v	Magyar												
	Magaviselet	Szorgalom	Hitt- és erkölcstan	nyelvitan	fogalmazás	szépíráás	Számítan	Földrajz	Rajz	Ének	Testgyakorlat	Német olvasás	Német írás
Ernhaft Ferencz	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2
Sass Lajos	2	3	2	3	3	3	3	3	2	3	2	3	3
Schmidt László	1	3	2	2	3	3	3	3	2	2	2	3	2
Stóger Herbert	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	2	1	1
5 Szigriszt Henrik	3	3	2	2	3	3	2	3	3	2	3	2	2
Tóth Gábor	2	2	2	1	2	2	1	1	2	2	1	1	2
7 Wexler Jenő	3	3	1	1	2	2	3	2	2	3	2	1	3

IV. osztály.

N é v	Magyar												
	Magaviselet	Szorgalom	Hitt- és erkölcstan	nyelvitan	fogalmazás	szépíráás	Számítan	Földrajz	Rajz	Ének	Testgyakorlat	Német olvasás	Német írás
Cornand Aurél, ev. ref.	2	3	-	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Cserta Kálmán	1	1	2	1	2	1	1	2	1	1	1	1	1
Dlusztus Alajos	2	1	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Hoffer Károly	2	3	2	2	2	2	2	2	1	2	1	2	2
5 Huszti Lajos	2	2	1	1	2	2	2	2	2	1	2	2	2
Kajdi László	2	3	1	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Kresz Béla	3	3	2	3	3	3	3	2	3	2	2	2	2
Leicht Károly	1	2	1	1	2	2	1	2	1	2	1	1	1
Mezei Gyula	1	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
10 Nürnbergger Lajos	3	3	2	3	3	2	3	3	3	2	2	2	2
Pintér Károly	1	1	1	2	1	1	2	1	1	2	2	1	1
Reisch János	1	3	2	3	3	2	3	2	2	2	2	2	2
Studer Ferencz	1	1	1	1	2	1	2	1	2	1	1	1	1
Szakvály Emil	1	1	1	1	2	1	1	1	2	1	1	1	1
15 Vargha László	1	2	1	2	2	2	1	2	1	1	2	2	1
Wagner Lőrincz	1	1	1	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1

Előmeneteli fokozat:

A viseletből: A tantárgyakból: A szorgalomból:

1. példás.	1. jeles.	1. ernyedetlen.
2. dícséretes.	2. jó.	2. kitartó.
3. jó.	3. elégséges.	3. kellő.
4. törvényszerű.	4. elégtelen (másodrend).	4. hanyatló.

Tudnivalók.

A pécsi tanítóképző-intézet növendékeit a fegyelmi szabályok a szünidőben is kötelezvéen: tartoznak azok szellemében élni, s bárhol legyenek is, lelkiismeretbeli kötelességüknek ismerjék, magukat az illető ft. plébános uraknál bemutatni a czélből, hogy viselkedésüket pontosan ellenőrizhessék, s arról, hogy az Isten házáat naponkint látogatták, a sz. misénél, vagy a kántori teendőkbén segédkeztek, s július 16-án és aug. 15-én a szentségekhez járultak, — bizonyítványt adhassanak, s így a ft. plébános urak mind a szülőknek, vagy gyámoknak, mind pedig különösen az igazgatóságnak e fontos ügyben segédkezet nyújthassanak.

A jövő tanévre, mind a tanítóképző intézetbe, mind a gyakorló-iskolába való beiratások szeptember 1-én lesznek délelőtti 9 óraker, a tanítóképző hivatalos helyiségében.

A tanítóképző-intézetbe az 1868. XXXVIII. t.-cz. 86. §. alapján: „Olyan éptestű növendékek vétetnek fel, kik a 15-ik évet már meghaladták s az anyanyelv, számvetés és földrajz ismeretében s a történelemben legalább annyi jártassággal bírnak, a mennyit gymnasium, reál- vagy polgáriiskola négy alsó osztályában tanítanak. A belépni kívánó növendék erről vagy nyilvános iskolai bizonyítványt tartozik előmutatni vagy felvételi vizsgának kell magát alávetnie.“ A törvényben felsoroltakon kívül előnyös, ha valaki zenebeli ismeretekkel rendelkezik, és jó hallással bír. Iskolapenzül minden felvett növendék a beiratáskor 7 frt. 50 krt.

fizet bélyegilleték, értesítő, tandij fejében és a felekezeti tanárok nyugdíjalapjának javára, az 1894. évi XXVII. t. cz. 3. §. c) pontja értelmében. Akik első ízben jelentkeznek a felvételre, azok kötelesek felmutatni keresztlevélket, melynek értelmében 15. életévüket már betöltötték, továbbá orvosi bizonyítványt arról, hogy testileg-ellkileg egészségesek és a tanítói pályára alkalmatosak; esetleg eddigi elüljáróságuk utján igazolni azt, hogy erkölcsi tekintetben kifogás alá nem esnek. Orvosi bizonyítványnyal és keresztlevéllel azonban azoknak is el kell látni magokat, akik egyébként előképzettség tekintetében a törvényes követelményeknek megfeleltek, és a gimnázium, reál- vagy polgári iskola négy alsó osztályát sikeresen elvégezték. A beiratkozásnál minden növendék szülői kíséretében tartozik megjelenni, és lakást csak megbízható helyen, az igazgató előleges beleegyezésével fogadhat.

A felvételi vizsgálatok f. é. szeptember 2-án, a javítók szept. 3-án, és a magántanulók vizsgálatai szept. 4-én, mindig reggeli 8 órakor kezdődnek. Ezen vizsgálatokra a jelentkezés f. é. június hó 30-ikáig történik az igazgatósághoz czimzendő folyamodványban, melyhez az iskolai bizonyítványon kívül a felvételt kérelmezőknél még a keresztlevél, orvosi és erkölcsi bizonyítvány melléklendő. A kik kettőnél több tantárgyból kaptak elégtelen érdemjegyet, azok az illető osztályt ismételni tartoznak. A magas Miniszterium a javító vizsgálatok tárgyában 1896. nov. 15-én, 33,869. sz. alatt elrendelte és a pécsi egyházmegyei hatóság 1896. nov. 24-én, 4440. sz. alatt magáévá tette, hogy a javítóvizsgálatra utasított tanítójelöltek, akár osztály- akár tanképesítő-javítóvizsgálatot rendszerint csak azon képző-intézetnél tehetnek, ahol javítóvizsgálatra utasítottak. Hogy

kivételes esetben a javítóvizsgálat más intézetben legyen lehető, annak engedélyezését a felsőbb hatóság magának tartotta fen. — A felvételi vizsgálatok díja 5 frt, a magánvizsgálatoké osztályonként 20 frt.

A gyakorló-iskola négy osztályu nyilvános elemi iskola, melyben a tanítással együtt a valláserkölcös nevelésre is különös gond. és figyelem fordittatik, és közönségesen csak jobb házakból származott gyermekek vétetnek abba fel. Az első osztályba felvétetnek olyan éptestű figyermek, kik 6-ik évüket már betöltötték. A beiratáshoz szükségesek: a keresztelő levél és a himlő ellen való beoltásról szóló bizonyítvány. A gyakorló-iskola tanulói havonként 2 frt. tandiját fizetnek, azonkívül 50 krajczárt az értesítőre, és az 1891. XLIII. t. cz. szerint a tanítói nyugdíj- és gyámalapra. Szeptember 5-ikén reggeli félnyolczkor „Veni Sancte“ és az 1897/8-iki isk. év ünnepélyes megnyitása.

Az intézetre vonatkozó mindennemű felvilágosítással alulirott mindenkor szívesen szolgál.

Pécsett, 1897. június havában.

Döbrössy Alajos,
igazgató.

Hurster József, e. kanonok Almak

DUPLUM

A

Pécsét.

PÉCSI PÜSPÖKI KÖNYVTÁR
Duplum 2075

PÉCSI PÜSPÖKI

TANITÓKÉPZŐ-INTÉZET
ÉRTESITŐJE

AZ

1896—97-IKI TANÉVRŐL.

KÖZLI :

DÖBRÖSSY ALAJOS,

IGAZGATÓ.

PÉCSETT,

PÜSP. LYCEUMI NYOMDA. (MADARÁSZ BÉLA).

1897.